

Lunds Universitet

Socialhögskolan

Socialt arbete med inriktning mot missbrukare SOL 065

Socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration SOL 066

Höstterminen 2002

Missbrukarnas boendesituation i Höganäs kommun

Författare: Christina Faller
Gudrun Olaw-Magnusson

Handledare: Eva Johnsson

Abstract

The purpose of our paper was to look at a group of drug addicts living arrangements in a small community in the south of Sweden, Höganäs. The addicts all had a contact with the social services and they all had a permanent living arrangement during the time we were doing our paper.

The paper was done accordingly to the quality method and we interviewed six clients and three social workers.

Our conclusion was that they, the clients, all had at one point received help acquire their living arrangements and that they were relatively content with there living arrangements. Further more they thought that the demands from the social service to get and be allowed to keep there living arrangement was reasonable.

We have also concluded that the community has limited recourses to offer clients somewhere to live, but there are a small supply of different sorts of living arrangements. All the social workers wanted some sort of sheltered living to be allowed to improve the treatment of the clients.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Problemformulering	2
Syfte	3
Frågeställningar.....	3
Centrala begrepp: missbruk.....	4
<i>klienter.....</i>	<i>4</i>
<i>hemlös eller bostadslös.....</i>	<i>4</i>
Urval	6
Metod.....	7
Etisk diskussion.....	9
Fortsatt framställning.....	10
Tidigare forskning.....	10
Teoretiska utgångspunkter: konstruktivistiskt perspektiv på boendesituationen.....	11
<i>humanistisk psykologi</i>	<i>13</i>
Empirisk del.....	15
Presentation av organisationen.....	15
Presentation av intervjupersoner: <i>socialsekreterarna</i>	16
<i>klienter.....</i>	<i>17</i>
<i>Redogörelse av intervjuerna och analys.....</i>	<i>18</i>
Boendesituation nu och tidigare.....	18
<i>Aktuell boendesituation.....</i>	<i>18</i>
<i>Vägen till bostad.....</i>	<i>19</i>
Analys.....	21
Klienternas syn på stöd och hjälp från socialtjänsten.....	22
...men det finns också krav	23

Analys.....	25
Socialtjänstens roll i boendefrågor utifrån socialsekreterarnas perspektiv.....	27
<i>Tillgodoses behoven</i>	27
<i>Akuta åtgärder</i>	29
Analys.....	29
Visioner om boende.....	32
<i>Klienternas visioner om boende</i>	32
Analys.....	34
<i>Socialsekreterarnas visioner om boende</i>	35
Analys.....	36
Slutdiskussion	38
Källförteckning.....	42
(Bilaga 1 <i>Intervjufrågor till klienter</i>	43
Bilaga 2 <i>Intervjufrågor till socialsekreterarna</i>	44
Bilaga 3 <i>Telefonintervjufrågor med politiker</i>	45
Bilaga 4 <i>Två fallbeskrivningar</i>	46)

VADÅ B STAD?

INLEDNING

Bakgrund

Intresse för vårt val av ämne fick vi när vi läste en artikel i *Helsingborgs dagblad*, (020718). Det beskrevs att socialtjänsten har tillgång till ett tiotal bostäder i Höganäs, men att Tekniska förvaltningen som hyr ut en barack till socialtjänsten, är missnöjd med hur den sköts. Socialtjänsten å sin sida uttalar sig i artikeln att man inte alltid kan hitta bostäder till människor som blivit vräkt från dessa bostäder. Utifrån detta fick vi en uppfattning om att det möjligen finns ett behov av fler, eventuellt bättre bostäder eller alternativa lösningar till målgruppen missbrukare i Höganäs.

Inledningsvis tänkte vi titta på vilket underlag som finns inom lagstiftningen för att ge en bild av den rådande samhällssynen utifrån lagstiftarnas perspektiv.

I 1 § Socialtjänstlagen som också kallas för portalparagrafen, fastställs de övergripande målen och grundläggande värderingarna för samhällets socialtjänst. I första stycket anges att samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och *sociala* trygghet
- jämlikhet i levnadsvillkor
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Andra stycket säger att socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras *sociala situation* inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Tredje stycket betonar att verksamheten skall bygga på respekt för människornas *självbestämmanderätt* och *integritet* (SoL, 2001:453).

Socialtjänstlagens mål är visserligen allmänt formulerade. Men grundtanken var en gång att den skulle ge politiska riktmärken för socialtjänstens *långsiktiga* mål. När den kom 1980 var syftet att skapa en sammanhållen socialtjänst som präglades av en helhetssyn på individen. *Helhetssynen* skulle vara byggstenen i lagen och innebar att varje enskilt ärende som bearbetades *i alla sina aspekter* och insatser av alla de resurser socialvården förfogar över. Helhetssynen innebar också en ökad uppmärksamhet på de *miljöfaktorer* som kan skapa sociala svårigheter. Även i 2002 års nya lagstiftning har man bibehållit den tidigare lydelsen, likaså aspekten kring helhetssynen på att den enskildes behov skall prägla det sociala arbetet (Clevesköld 2002).

Vidare lyder socialtjänstlagens 4 kapitel 1 § första stycket, att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och *för sin livsföring i övrigt*. Andra stycket säger att den enskilde skall genom bistånd tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det *stärker* hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv (SoL, 2001:453).

Lagstiftningen beskriver hur sociala myndigheter visserligen har det yttersta ansvaret för kommuninvånarna, men betonar också vikten av individens eget ansvarstagande. Dessa begrepp är viktiga tycker vi, och vi ställer oss frågan om en människa inte kan klara av eget ansvar fullt ut, vad gör man då? Och vilka konsekvenser för det med sig?

Helhetssyn, social trygghet och respekt för människans självbestämmande och integritet är också benämningar som är betydelsefulla. Visserligen är dessa begrepp viktiga för alla medborgare, men vår tanke var att titta närmare på dessa när det gäller missbrukares boende.

Problemformulering

I praktiken är det det politiska ansvaret att se till att lagarna följs och vidare verkställs genom socialtjänsten. Socialtjänstens ansvar ligger i att följa politikernas riktlinjer genom lojalitet mot huvudman samtidigt som de skall verka professionellt gentemot klienten. Klienten ska få stöd i sin situation både av lagstiftningen och genom praktiskt genomförande av socialtjänsten.

Inte minst spelar betydelsen av ekonomiska resurser in. 1980-talets konjunktursvängningar innebar hårda åstramningar på många nivåer. Detta påverkade också missbrukarnas situation. Hårda inskränkningar sträckte sig långt in på 1990-talet både gällande vård och rehabilitering (Goldberg, 1995). Vi har lagt märke till att den allmänna diskussionen oftast handlar om vård

och behandling. Vi tycker att dessa tankegångar är intressanta, att narkomanernas primära överlevnadssituation i boendefrågor sällan framställs som så betydelsefullt och vilken inverkan den i sin tur har för missbrukarens livssituation. Dessutom hur det kopplats till lagstiftningen och hur det påverkar missbrukare skildrat utifrån olika perspektiv med tanke på hur självständiga och ansvarstagande individer, helhetssynen, miljöfaktorer och att man ska själv tillgodose sina behov för sin livsföring. Den generella bostadssituationen avspeglas i socialtjänstens målsättning och beskriver även på så vis relationen mellan samhälle och individ.

Är det så som artikeln i Helsingborgs dagblad beskriver, att ibland kan man inte hitta bostäder till missbrukare? Att lagen uppfylls kan förstås utifrån politikerns utsagor, men hur ser missbrukaren själv på sitt boende eller andra alternativa lösningar? Och vad innebär det i så fall för individens känsla av trygghet? Och hur påverkar missbrukarnas boendesituation det sociala arbetet?

Syfte

Syftet med undersökningen är att belysa boendesituationen för en grupp missbrukare som är aktuella inom socialtjänsten i Höganäs kommun. Dessutom vill vi spegla socialtjänstens roll när det gäller boendeinsatser.

Frågeställningar

Frågor vi har tänkt att belysa är:

- Hur är missbrukarens aktuella boendesituation?
- Hur har de fått sina bostäder och hur har boendet sett ut de senaste fem åren?
- Är missbrukaren/klienten nöjd med hjälpen att få bostad genom socialtjänsten?
- Hur ser missbrukarens/klientens vision av ett "bra" boende ut?
- Vilka möjligheter har socialtjänsten att inverka för att tillgodose missbrukarnas boendebehov?
- Är utbudet av boendelösningar tillräckliga enligt socialtjänsten och om inte, vilka alternativa lösningar vore i så fall önskvärda?

Dessa frågor kommer att prägla vårt arbete och vi hoppas få bättre kunskap om missbrukarnas/klienternas boendesituation i kommunen.

Centrala begrepp

Missbruk:

Missbruk är ett begrepp som används mångtydigt i språkbruket. Eftersom vi använder begreppet i vårt arbete och vi benämner klienterna för missbrukare, vill vi här kortfattat beskriva definitioner av missbruk.

Begreppet missbruk används vardagligt både när det gäller narkotika- och alkoholkonsumtion. Men skillnaden är att den juridiska definitionen av narkotikaanvändning är ”allt icke-medicinskt bruk av narkotika är missbruk” (Narkotikastrafflag, 1968:64).

Alkohol användning är inte lagreglerat eftersom det inte är förbjudet att dricka alkohol, men det finns en rad insatser för att förebygga alkoholskador ur en folkhälsoaspekt. Så juridiskt är man missbrukare bara man befattar sig med någon sorts medel som är narkotikaklassat. När det gäller alkohol definieras det vanligtvis för missbruk när det finns någon form av överkonsumtion eller högkonsumtion.

När vi använder begreppet missbruk är det inte den juridiska definitionen vi tänker på. Missbruksbegreppet i vårt arbete avser människor som har haft ett långvarigt missbruk av bland annat tung narkotika eller/och har varit högkonsument av alkohol. Alla har utvecklat ett psykiskt och fysiskt beroende som innebär att när kroppen inte får den mängd substans den längtar efter, inträder en fysisk reaktion – abstinens (Melin och Näslund, 1998)

Klienter

De som vi kallar för klienter i vårt arbete är de missbrukare som har regelbunden kontakt med socialtjänsten.

Hemlös eller bostadslös?

Missbrukarna vi intervjuade har boende idag, men de flesta har varit bostadslösa och/eller hemlösa någon gång. Ur ett historiskt perspektiv är det svårt att avgöra om någon betraktas som hemlös, då anspråksnivån på vad som ska betraktas som ett hem har med tiden förändrats. Det går inte att hitta en precis definition. För att vi ska förstå hemlösheten måste vi börja med att klargöra vad ett hem är (Svärd, 1998).

Det var först i början på 1700-talet hemmet började beskrivas med positiva känslor. Under 1800-talets borgerliga kultur blev hemmet mer än en boplatz- ”Hemmet blev `den lilla varma

världen till skillnad från den /.../ anonyma och lite kylslagna världen därute". I äldre tider när människor saknade ett hem, med den betydelse vi lägger i begreppet, hade de en mindre sentimental och mer praktisk inställning till hemmet, därför att det inte hade förvandlats till *"mål för längtan, drömmar och ambitioner om självförverkligande"* (Swärd, 1998).

Genom hemlöshetsforskaren Preben Brandt refererar författaren till hans definition av begreppet hemlös som att känna sig hemlös – ett mentalt tillstånd, och att vara utan bostad – en fysisk realitet.

Man kan se tre olika sätt att definiera begreppen till varandra. Man kan se hemlösheten som en delmängd av bostadslösheten då få av de bostadslösa kan betraktas som verkligen hemlösa. Människor behöver inte uppleva sig som hemlösa, trots att de saknar lägenhet eller kontrakt. Här är missbruk, kriminalitet och avvikande beteende den främsta orsaken till bostadslösheten. Hemlösheten är endast ett delkulturellt begrepp. De hemlösa skiljer sig från de bostadslösa genom att de upprätthåller en delkultur.

I det andra sättet att relatera begreppen till varandra ser man bostadslösheten som en delmängd medan hemlösheten är den större enheten. Man kan känna sig hemlös trots att man har en formell boplats. Flyktingar på förläggning kan uppleva att de saknar ett hem, trots att de har en dörr, en säng och en adress.

I det tredje fallet ses bostadslöshet och hemlöshet som två olika företeelser. Då hemlöshetsbegreppet inte har något med objektiva boendeförhållanden att göra utan istället är kopplat till ett känslomässigt tillstånd, med välbefinnande, känslor och sociala band. Några kan inte finna sig till rätta i egna lägenheter utan sover på toaletter och parkbänkar. De upplever sig som hemlösa trots att de formellt har egna lägenheter.

Att vara bostadslös innebär att man saknar eget kontrakt, boplats eller lägenhet. Bostadslösheten är alltså knuten till en faktisk fysisk position och utifrån detta synsätt kan man vara hemlös utan att vara bostadslös. Man kan ha ett eget kontrakt men inte uppleva bostaden som sitt hem och uteliggaren kan uppleva en övergiven luftvärnsbunker som sitt hem, trots att samhällets normer för vad som kan kallas ett hem inte är uppfyllda (Swärd, 1998).

Urval

Eftersom boendesituationen för missbrukare kan se helt annorlunda ut från kommun till kommun valde vi att inskränka vårt arbete geografiskt till Höganäs kommun.

Målgruppen vi undersöker i vårt arbete är vuxna personer över 20 år med dokumenterat missbruksproblem. De personer vi har intervjuat har alla kontakt med kommunens Vuxengrupps öppenvårdsmottagning. Av våra sex klienter som intervjuades, är fyra blandmissbrukare, där främst intag av amfetamin, cannabis, alkohol och benzodiazepiner förekommer, varav en förutom missbruket, även har en psykiatrisk diagnos. Två personer är alkoholister. Förutom beroendet av antingen narkotika eller alkohol har alla personer någon form av boende i dagsläget inom Höganäs kommun. Alla har haft erfarenheter av periodvis hemlöshet, bostadslöshet och svårigheter av att skaffa en ny bostad.

Samtliga intervjupersoner valde vi genom strategiskt urval (Halvorsen, 1992). Urvalet av intervjupersonerna bygger inte enbart på tillfälligheter. Då en av oss tidigare gjort sin praktik samt arbetat på Vuxengruppens öppenvårdsmottagning hade vi möjlighet att själv påverka vilka klienter vi skulle intervjuas. Detta betyder att vårt resultat kunde ha blivit annorlunda än om vi hade intervjuat andra personer som inte var valda av oss. Urvalet av klienter grundade sig främst på att en av oss redan visste att de intervjuade hade ganska olika boendeformer samt gärna talade om detta. Detta för att skildra mångfalden i hur skiftande man kan bo. Urvalet av klienter samordnade vi med socialsekreterarna på vuxengruppen, som även hjälpte oss att boka in tider för intervjuerna. Alla skulle också vara folkbokförda på någon adress. Samtliga blev upplysta om vårt syfte och vår problemformulering innan intervjutillfällena. Socialsekreterarna är socionomer och arbetar inom Vuxengruppen, alternativt missbruksgruppen med inriktning på klienternas psykosociala problematik. Arbetsfältet sträcker sig över hela kommunen. Socialsekreterare som har erfarenheter inom området sedan tidigare, samt en enhetschef ansågs passa väl till vårt intervjuändamål.

Eftersom vi även ville ha en telefonintervju för fakta med någon politisk representant, ringde vi och gjorde en förfrågan om en intervju skulle kunna bli möjlig. Urvalet av politiker var att det skulle vara en person som är aktivt verkande inom kommunen.

Metod

Vi har genomfört en kvalitativ studie. Vi använder oss av denna metod då vi vill få en ökad förståelse för boendesituationen som våra intervjupersoner beskriver. Repstad (1999) menar att kvalitativa studier ger en bild av människan som mer fri, kreativ och medveten. Därmed är bilden också mer lik vardagsuppfattningen om människan. Närgående beskrivningar kan visa en bild av realiteten i verkligheten. Erwin Goffman (1968) skriver att detta sätt att avslöja människors vardagsvärld och tänkesätt:

Varje grupp av människor – interner, primitiva, piloter, patienter – utvecklar ett eget liv som är meningsfullt, förståeligt och normalt om man bara kommer dem inpå livet.

(i Repstad, 1999 s. 13)

Tolkningen är både dess styrka och dess svaghet i den kvalitativa metoden. Vår kvalitativa ansats gör vi genom att tolka intervjupersonernas beskrivelser utifrån deras egna upplevelser och våra teoretiska verktyg. Vi vill förstå intervjupersonernas beskrivningar av boendesituationen och belysa innebörden av detta. Även om tolkningen av empirisk data inte ger en bild av den absoluta sanningen, så skildras innehållet rikare när det beskrivs utifrån känslor och olika innebörd. Den kunskap vi får ta del av är inte en passiv avbildning av världen, utan den konstrueras av såväl informanterna som av oss. Det vi observerar beror på hur vi frågar. (Wallén 1996)).

I vår undersökning beskriver och belyser vi den miljö som var tänkt. När det gäller tolkningen av undersökningen tror vi att resultaten vi fått kan vara rimliga för den undersökta gruppen, då vi har försökt att hålla oss till vår målsättning i att belysa missbrukarnas boendesituation. Men eftersom vi endast intervjuat ett fåtal personer kunde resultaten också se helt annorlunda ut om vi hade frågat både fler, samt slumpmässigt utvalda personer.

Eftersom vår undersökning gjordes i liten skala, var det svårt för oss att genomföra intervjuerna ur ett genusperspektiv. Vi är väl medvetna om att det kan påverka vårt senare resultat, men vi tror ändå att resultatet kommer att speglas utifrån relevanta tillstånd.

Intervjupersonerna fick ta själva ställning till om bandinspelning var acceptabel.

Eftersom vi redan hade teoretiska utgångspunkter innan undersökningen startade, har det påverkat oss i hur vi har ställt frågorna. Intervjuerna är halvstrukturerade vilket innebär att materialet lämnade en viss öppenhet. Detta för att inte styra för mycket och för att se om annan eller ny kunskap växer fram. Redan när intervjufrågorna sammanställdes påverkades vi av vår förförståelse. Den grundade sig dels på vår kännedom om de teoretiska resonemangen och dels på praktisk erfarenhet genom tidigare yrkesmässiga förhållanden (eller ingen).

Vi kan inte utesluta att intervjupersonerna varit mer eller mindre öppna och ärliga i sina svar då de redan kände en av oss. Möjligen ses denna person som en myndighetsperson och man svarar på ett sätt man är van vid, vid sådana kontakter. Delvis tror vi att det har varit både positivt och negativt. Positivt på det sättet att personerna har känt tryggheten i att känna igen vederbörande person och eventuellt varit mer avslappnade under intervjutillfället. Men det kan också ha varit så att personer från klientgruppen kan ha upplevt en viss osäkerhet om vilken roll intervjuaren har haft. Även om intervjuaren inte längre arbetar i kommunen, så ses hon troligtvis fortfarande som en myndighetsperson. Vi vill framföra att klientgruppens utsagor kan ha blivit påverkade av denna tidigare kontakt.

Alla intervjuer, utom två stycken, spelades in på band. De två intervjuer som vi inte kunde bandinspela berodde på att miljön var för störande, öppna fönster med bullrande trafik på gatan, samt att andra personer befann sig i rummet. Då antecknade en av oss istället medan den andra frågade. I ytterligare två bandinspelade intervjuer med klienter, blev resultatet mindre bra. Den tekniska utrustningen höll inte för intervjuer där man satt för långt ifrån mikrofonen och talade mindre tydligt. Vi lyckades ändå höra en del vad som sades och vi vet i vilka sammanhang. Från dessa intervjuer kommer vi endast att citera det som hörts på banden samt referera till dessa personer.

Alla intervjuer har ägt rum inom en tvåveckors period och materialet har transkriberats efteråt. Socialsekreterarna intervjuades på arbetsplatsen, medan klienterna intervjuades dels på Vuxengruppen och dels i sina hem. Intervjuerna som ägde rum på Vuxengruppen, genomfördes i ett rum som ställdes till vårt förfogande. Klienterna fick själva avgöra var de ville genomföra intervjuerna.

Till intervjuerna till klienter/missbrukarna och socialsekreterarna har vi gjort olika intervjuguider (bilaga 1 och 2). Vi har utformat innehållet olika eftersom båda grupper inte

kan svara på samma frågor. Dock är frågorna ställda på det sättet att de har samma syfte, dvs. berör samma frågeställningar. Vi försökte utforma frågorna på det viset att de ger utrymme till att svara utifrån sina egna perspektiv. De flesta frågor var följdfrågor beroende på vilket svar vi fick. Trots att en av oss har varit bekant med intervjupersonerna tyckte vi att det var relevant att ställa frågor kring deras bakgrund. Vi tyckte det var viktigt att vi båda hade samma utgångsläge. Samtliga intervjuer har skrivits ner i sin helhet.

Sedan gick vi igenom våra anteckningar från intervjuerna. En förhoppning fanns att anteckningarna innehöll vissa stickord och diverse uppslag till vidare analys. När man läser anteckningarna i sin helhet dyker oftast också nya idéer upp. Kvalitativt material bör analyseras under en lång tidsperiod för att man tankemässigt ska kunna arbeta sig in i materialet. På grund av tidsbrist hinner vi inte vänta så länge och är medvetna om att det kan ha påverkat vårt resultat (Repstad 1999).

Etisk diskussion

Etik och krav på god kvalitet i forskningen är sammankopplade. Grundläggande etikkrav gäller försökspersonernas integritet och att undersökningarna inte skall vålla någon annan skada (Wallén 1996). Vi har försökt att skydda personernas identitet genom att ändra namnen för att förstärka anonymiteten. Innehållet i personfakta togs bort eller förändrades då vi ansåg att materialet gav anledning för igenkännande. Intervjupersonerna där deras samtal har spelats in på band, har blivit tillfrågade om de själva ville ha bandet tillbaka eller ej. Vi upplyste om att i fall de inte ville ha tillbaka bandet, kommer vi att förstöra det. Vi upplyste även om att innehållet enbart kommer att användas till detta arbete och inget annat.

Man måste väga samman för och nackdelar med att göra viss forskning för olika aktörer med tanke på dess möjliga konsekvenser. Vårt syfte med undersökningen är varken att få svar på ”rätt” eller ”fel”, utan snarare att belysa en aktuell situation och främja en debatt för möjligen alternativa lösningar utifrån olika perspektiv (Wallén, 1996).

Intervjupersonerna har blivit tillfrågade innan intervjutillfällena om de ville ställa upp och de blev informerade om vad vårt arbete kommer att handla om. I början av intervjuerna har vi, med tanke på självbestämmanderätten (Halvorsen, 1992), upplyst om att om de inte vill svara på någon fråga så är det okej. Likaså att de själva får avgöra om de vill avbryta intervjun.

Fortsatt framställning

Fortsättningsvis kommer vi först att ge en bild av det aktuella forskningsläget för att sedan presentera de teorier vi använt oss av. Därefter kommer den empiriska delen med presentation av organisationen samt presentation av intervjupersonerna där socialsekreterarna introduceras för sig och klienterna för sig. I analysdelen presenterar vi intervjumaterialet i olika teman. Vi har analyserat materialet efter varje tema. Till sist kommer vi att föra en mer personlig slutdiskussion och för fram det vi ansett vara angeläget.

Tidigare forskning

Den svenska bostadspolitikens historia är viktig att ha i åtanke för att få en förståelse till dagens bostadspolitik. På 1960- och 70-talen så ansåg man att hemlöshet var ett restproblem som skulle kunna utrotas eller elimineras. 1965 beslutade riksdagen att 1 miljon lägenheter skulle byggas på tio år. Tiden präglades av optimism och man hyste en föreställning om att i princip alla skulle kunna klara en bostad med tillräckligt stöd. Under 1970-talet fick strukturella förklaringsmodeller starkt stöd, vänsterrörelsen såg hemlösheten som den yttersta konsekvensen av det kapitalistiska samhället tillsammans med en vårdapparat som inte ansträngde sig för att lösa de hemlösas situation (Svärd, 1998).

Egentligen hade man inte någon bostadspolitik före kriget och det var först under efterkrigstiden som den statliga och kommunala bostadspolitikerna började ta fastare former med bland annat en ökad målsättning mot bostadsmarknadens riskgrupper. Det socialpolitiska exemplet hos folkhemsbyggarna blev bostaden. Man menade att en total omläggning av bostadspolitikerna skulle undanröja det gamla fattigsamhället och göra slut på bostadsnöden (Svärd, 1998).

”Den nya hemlösheten”, det vill säga tiden efter 1985 beskrivs av en del vara i en allvarlig kris. Det hävdas att det saknas billiga, mindre lägenheter och att avvecklingen av bostadssubventioner, nedläggningen av bostadsförmedlingar, hyreshöjningar och fler vräkningar är bidragande orsaker till denna kris. Svårigheten för många grupper att komma in på bostadsmarknaden spelar också en roll. Trots att det fanns bostäder på 70-talet började nu bostadsbolagen att neka hyresgäster som kunde bli bekymmersamma och det började bli legitimt att särbehandla en del bostadssökande. Det var under denna tid som den skyddade

bostadsmarknaden växte fram med hjälp av de sociala myndigheternas försorg med övergångsbostäder och träningslägenheter. Den grupp som inte fångades upp av detta system kom att ställas utanför bostadsmarknaden på ett ännu tydligare sätt än tidigare (Svärd, 1998).

Beroende på vilken historisk tidpunkt man befunnit sig i, har också olika förklaringsmodeller till hemlösheten haft olika tyngd. 1960-talet präglades av strukturella orsaksförklaringar, medan individinriktade förklaringar satts i förgrunden i början av 1900-talet. Dessa svängningar har med samhällsekonomin att göra menar en del forskare, och under goda ekonomiska tider betonas samhällets ansvar och man tenderar att förlägga orsakerna till samhällseliga förhållanden. I tider av svag samhällsekonomi då staten har ekonomiska problem, individualiseras ofta problemen och den enskildes ansvar betonas.

Hemlöshetsdiskussionen säger alltså mer om den rådande ideologin än om de hemlösa (Svärd, 1998).

En rapport från Statens institutionsstyrelse har visat att tvångsvårdade missbrukare har svårt att få bostad. Man tar upp boendesituationens allvar för tvångsvårdade missbrukare och man menar att en egen lägenhet är *"själva grunden för ett värdigt liv och en förutsättning för en framgångsrik väg bort från missbruket"*. Bostadssekreterarna i undersökningskommunerna menar att den sekundära bostadsmarknaden är av stor betydelse för de grupper som har en utsatt position på den reguljära bostadsmarknaden. De hävdar att de senaste årens bostadsbrist resulterat i en bostadsmarknad som för dem med ekonomiska eller missbruks-, -problem ter sig alltmer oåtkomlig (Yohanes, Angelin, 2002).

Teoretiska utgångspunkter

Konstruktivistiskt perspektiv på boendesituationen

Vad är verkligt? Hur ska man kunna veta något? Dessa frågor behandlar Peter L. Berger och Thomas Luckmann i *"Kunskapssociologi"* (1998). Övergripande beskriver de hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet. Kunskapssociologin sysslar med analysen av den sociala konstruktionen av verkligheten. Strukturen av den sociala kunskapsfördelningens relativitet och relevans gällande en specifik grupps faktiska sociala miljö, ses i en konkret historisk situation. De ideologiska grundvalarna för sanningen beror på sociala och speciellt ekonomiska betingelser eller också den sociala roll som människan med kunskap spelar. Den centrala frågan i sociologisk teori är; Hur är det möjligt att subjektiva betydelser blir objektiva

fakta? Det vill säga, att för att man rätt ska förstå samhällets verklighet, måste man undersöka på vilket sätt denna verklighet konstruerats (Berger, Luckmann, 1998).

Ingrid Sahlin (1996) har utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv analyserat socialtjänstens klienters bostadssituation och socialtjänstens roll i detta. Sahlin skriver om hur hyresvärdar och sociala myndigheter använder sig av olika maktstrategier gentemot individer. Enligt henne avvisar och utvisar hyresvärdarna individer, detta kallar hon för gränskontroll, detta för att hålla ett område fritt från problem. Socialtjänsten å sin sida utövar istället disciplin, som syftar till att lösa eller åtminstone kontrollera problemen.

Två rivaliserande uppfattningar kring människor med sociala problem och socialbidragsberoende kan urskiljas; dels som offer, dels som kriminella. Även om Sahlin gör denna jämförelse med flyktingdebatten kan detta överföras på andra stigmatiserade grupper som missbrukare/bostadslösa etc. (Sahlin, 1996).

Det konstruktivistiska perspektivet är vanligt i empiriska studier av hur individuella bekymmer i interaktionen mellan professionella och deras klienter omfördelas till fördefinierade problemkategorier. I ett samtal med läkare kan individens smärta översättas till en sjukdomsdiagnos. I läkarens samtal med patienten präglades begreppet ”förhandling om verkligheten” - ”negotiating reality”. Detta kan även överföras till samtal mellan socialarbetare och klienter då ”bekymmer” här motsvaras av individens berättelse om sina upplevda problem som är den förhandlade problemdefinitionen eller diagnosen, en konstruktion som är sanktionerad av samhället och dess institutioner (Sahlin, 1996).

Om den ”störande grannen” skriver Sahlin hur denne uppfattas som ett ”socialt problem”. Traditionella klientgrupper och redan identifierade avvikargrupper som missbrukare och psykiskt störda var redan tidigare kopplade till begreppet ”sociala problem”. Dessa grupper avvisades ofta av hyresvärdar och grannar. Fokuseringen av störningar gav legitimitet åt det som tidigare betraktats som uttryck för fördomar och intolerans (Sahlin, 1996).

Konstruktionen av sociala problem förutsätter att man lyfter fram mänskliga offer för dem. För att mobilisera stöd för repressiva eller exkluderande åtgärder beskrivs de störande hyresgästerna som ett hot och en fara för de vanliga hyresgästerna och för bostadsföretagen med dess ekonomiska intressen.

Ett citat av MKB:s VD representerar en sådan uppfattning:

”Jag accepterar aldrig att vanliga hederliga människor ska få sin tillvaro förstörd för att några få inte kan sköta sig /.../ Det är ju befängt att de som terroriserar och bråkar ska ha större rättigheter än den tysta majoriteten som tvingas lida”. (i Sahlin, s 84)

Intresset för de störande grannarna blossade upp i mitten på 80-talet och kan analyseras som en konstruktion av ett socialt problem. Det fick sin officiella bekräftelse med ändringen med den nya hyreslagen –93, vilken underlättade och till och med beordrade vräkningar vid störande i boendet. Socialnämnden fick ansvar för att åtgärda dessa störningar samt att ordna alternativa bostäder för dem som inte ”klarade eget boende” (Sahlin, 1996).

Humanistisk psykologi

Som teoretisk utgångspunkt använder vi oss även av två psykologiska teoribildningar, den humanistiska psykologin utifrån Maslow och Kellys kognitiva personlighetsteori.

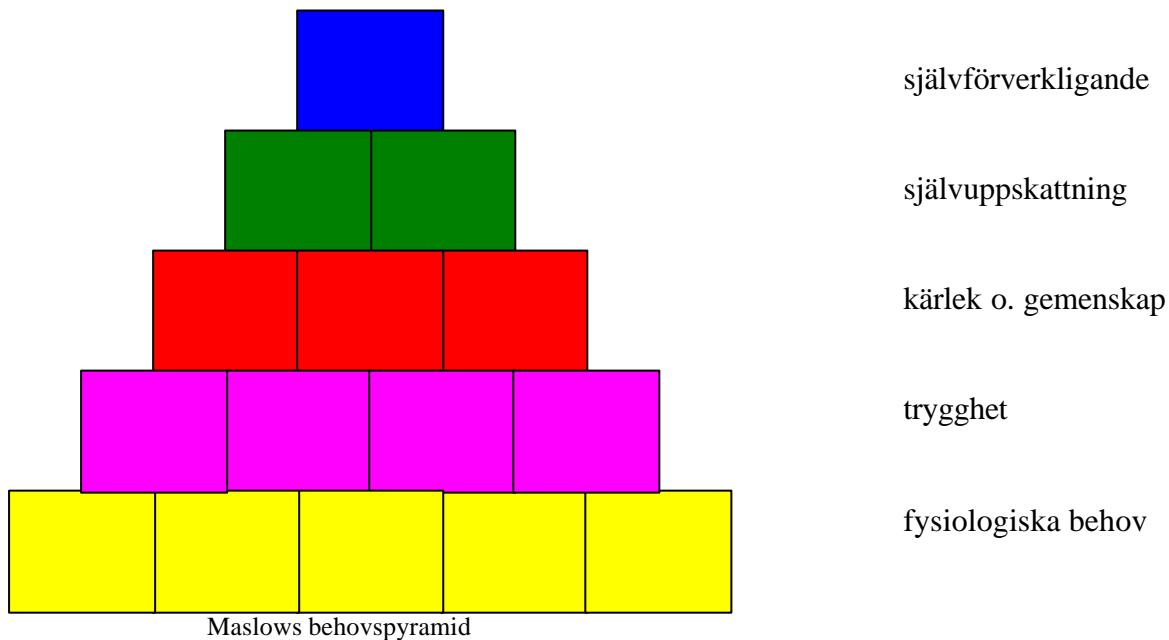
Begreppet humanistisk psykologi har rötter i psykoanalysen och i existentialismen och används av psykologer som menade att psykologins uppgift är att skapa förståelse för människans existentiella villkor, för hennes totala situation i tillvaron (Lennéer Axelson & Tylefors, 1999). De humanistiska psykologerna menar att psykoanalysen har en alltför mörk människosyn – ser det patologiska, det avvikande, istället för att betona det friska, det unika och främja resurser att se möjligheter.

Människan är ansvarig för sitt liv och till det förutsätts ett mått av frihet. Hon begränsas och påverkas av förhållanden eftersom hon är en biologisk varelse, lever under en viss tidsepok, under olika ekonomiska, politiska och sociala förhållanden, dvs. av yttre faktorer. Hon begränsas också av andras frihet. Men det finns alltid någon liten frihet kvar att välja förhållningssätt i livet. Ett problem är att många flyr från den ångest som ansvaret medför. Det är då man anser sig som ett offer för omständigheterna. Medvetenhet om såväl begränsningar som möjligheter till förändring krävs för att människan skall kunna hantera sitt liv (Lennéer Axelson & Tylefors, 1999).

Maslow betraktar människan som en integrerad unik helhet. Med det menar han att människan är en biologisk och psykologisk organism i interaktion med sin sociala miljö. Han

menar också att man inte bara kan studera människor utifrån olika "delfunktioner" som till exempel det omedvetna, tänkandet, minnet eller beteendet. Istället bör vi försöka förstå människan som en "helhet" utifrån hennes egen erfarenhetsvärld.

Mänskliga behov och önskningar är hierarkisk ordnade, beroende av hur väsentliga de är för individen och Maslow beskriver denna modell för behovstrappa eller behovspyramid.

Denna schematisering visar, att för att människan skall kunna fungera på ett själsligt tillfredställande sätt, krävs det att de "lägre" behoven är något så när tillfredsställda, innan de "högre" behoven aktualiseras. Med det menas inte att behovshierarkin kan ses som en enkel prestationstrappa med högre och lägre behov. Därför inför Maslow begreppen utvecklingsbehov och bristbehov. Utvecklingsbehov avser varje behov i hierarkin, vars tillfredställelse leder människan mot ökat självförverkligande och själsligt välbefinnande. Bristbehov är otillfredsställda behov av trygghet, kärlek, respekt och prestige. Dessa bromsar människans utveckling (Tamm, 1991).

Med behov av självförverkligande avser Maslow en människans önskan att bli det som finns potentiellt nedlagt i hennes förmåga. En människa på denna nivå utvecklar sina anlag, sin begåvning, sin kunskap, sin kreativitet och idériakedom. Om man inte verkar inom ramen för sina talanger, känner man sig splittrad, kluven och otillfredsställd. Vad en människa kan bli,

det måste hon också bli, enligt Maslow. ”Hon måste förvalta sitt pund” för att citera Bibeln. Endast då kan hon uppleva att hon följer sin livsuppgift och är sann mot sig själv (Tamm, 1991).

Kellys teori om personligheten är en *kognitiv (cognitio)* teori. Det innebär att teorin är fokuserad kring hur människan tänker, hur hon skaffar sig kunskap om sitt liv, hur hon reagerar i situationer och hur hon bygger upp sin verklighetsuppfattning. Kognition är alla de psykiska processer som har med förvärvandet och användningen av kunskap att göra, t ex. varseblivning, föreställnings-, tanke- och omdömesförmåga.

Kelly betonar de kognitiva aspekterna i den mänskliga existensen – vi är tänkande varelser. Genom erfarenhet utifrån olika händelser, att kunna se likheter och skillnader mellan dem, formulerar man hypoteser och konstruerar slutligen begrepp: constructs. Med hjälp av dessa begrepp försöker personen att förutsäga framtida händelser. Genom att konstruera ett system av begrepp används dessa av människan för att tolka sin tillvaro (Tamm, 1991).

EMPIRISK DEL

Presentation av organisationerna

Höganäs kommun tillhandahåller enheterna Vuxengruppen och Sveamottagningen för personer med beroendeproblematik. Det geografiska upptagningsområdet är lika med kommunens ansvarsområde. Båda ligger inom IFO (Individ och familjeomsorgen) med Socialnämnden som huvudman. Vuxengruppens (s.k.41:an) främsta klienter är personer med narkotikaproblem och/eller personer med annan psykosocial problematik. Sveamottagningen fungerar som kommunens alkoholrådgivningsbyrå och tar endast emot klienter med alkoholproblematik. Båda enheterna riktar sig till vuxna personer över 20 år. Även anhöriga kan erbjudas stödinsatser. Besök på båda enheterna är kostnadsfria. Vuxengruppen är kommunens öppenvårdsinstans som har till uppgift att erbjuda både stöd och behandlingsinsatser i form av motivationssamtal.

Ibland krävs även mer praktiska insatser när klienten är i behov av det, men dessa insatser används med försiktighet då individens egna ansvar i första hand ska uppmuntras.

Människans egna resurser ska främjas så långt det går och myndigheten ska ej ta över för mycket. Vuxengruppen erbjuder även öppen verksamhet dit alla är välkomna som vill. Då lagas det mat, man äter ihop, sysselsätter sig, läser tidningen och umgås som människor i

allmänhet. Vuxengruppen får även in underrättelse från polisrapporter eller hyresvärdar angående omhändertagande av berusade personer, rattonykterhet, störande i boendet och hyresvräkningar.

Hyresvräkningar är ett ärende för ekonomigruppen rent ekonomiskt sett. Hjälp att hitta lösningar för att undgå att varningen om vräkningen verkställs, tillhandahålls oftast genom Vuxengruppen, synnerligen när det gäller klienter som redan tidigare är aktuella inom verksamheten. Ärenden som har kommit in antingen via en anmälan eller ansökan behandlas jämlikt Socialtjänstlagen och är i regel frivilliga. Situationer som kan kräva LVM utredningar behandlas också så fall inom enheten. För övrigt arbetar arbetsgruppen enligt förvaltningslagen. Sveamottagningen däremot arbetar under Hälso- och sjukvårdslagen. Allt från handläggning av ärendens utredningar, beslut och verkställande av behandlingsinsatser utförs oftast av samma handläggare.

För att få en politisk bakgrund och fakta i missbrukarnas boendesituation inom kommunen telefonintervjuades en aktiv Höganäspolitiker den 8/11 2002 (bilaga 3) av oss. Enligt honom finns det ingen kommunal handlingsplan i nuläget, men det finns en beredskap i form av jourlägenheter, villor och baracker. Framtida planer finns med tanke på att köpa in en avstyckad gård som ska förstärka beredskapen. När en behövande ansöker om bostad, försöker myndigheten i första hand tillgodose bostadsbehovet inom kommunen. Kan ingen bostad erbjudas, försöker man ordna ett boende i någon kring liggande kommun istället. Myndighetens övergripande strategi är att missbruksvården hanteras inom eget ansvarsområde. Rent praktiskt innebär detta att missbrukaren får hjälp via kommunens öppenvårdmottagning/Vuxengruppen och i vissa fall även via Sveamottagningen. Målet är att sätta in insatserna i ett tidigt skede och ge god service inom ramen för resurser och tillgänglighet. Ett annat mål är också att det inte ska finnas "uteliggare". Enligt honom sköts missbruksvården tillfredställande.

Presentation av intervjupersonerna

Socialsekreterarna:

De socialsekreterare som vi har intervjuat arbetar på Vuxengruppen med inriktning på psykosocialt behandlingsarbete. Alla tre är utbildade socionomer. *Annika*, 38, har arbetat inom Vuxengruppens enhet med missbrukare sedan 1998. *Helén*, 51, är socionom sedan 1999

och har haft tidigare anställning inom annan statlig verksamhet. *Eva*, 35, är också socionom sedan ett par år tillbaka.

Klienterna:

Gunnar är 48 år och lever tillsammans med sin sambo sedan några år tillbaka. Han är alkoholist och dricker periodvis. Alkoholproblematiken har han haft sedan han var ung. Emellanåt har han gått ner sig allvarligt, enligt egen utsago, men på senare år tycker han att han har fått bättre styr på sina alkoholvanor. Gunnar har arbetat inom byggbranschen och klarat sig förhållandevis bra ekonomiskt. Han blev arbetslös för några år sedan, men klarade sig på sin arbetslöshetskassa. I dagsläget uppbär han försörjningsstöd och bor i ett hus som disponeras av socialförvaltningen.

Lena är 45 år och sambo. Hon har ett långvarigt amfetaminmissbruk bakom sig. I dagsläget förekommer fortfarande amfetaminintag, men också alkohol ibland. Lena är uppvuxen i en annan kommun men har varit bosatt i Höganäs sedan många år tillbaka och bor för tillfället i en temporär bostad som disponeras av socialförvaltningen. Lena uppbär försörjningsstöd för att klara sin ekonomi.

Bo är 50 år och ensamstående. Han har ett amfetaminmissbruk sedan unga år, men periodvis har även alkohol och cannabissmissbruk förekommit. Bo har emellanåt varit drogfri i rätt långa perioder, upp till tio år. Bo kommer från en annan kommun i Skåne, men har bott i Höganäs sedan sex år tillbaka. Idag bor han i ett äldre hus som disponeras av socialförvaltningen. Bo har till yrket en hantverksbakgrund, men har inte kunnat arbeta på grund av sitt missbruk, men också av andra hälsoskäl.

Tim 38 år är en ensamstående man. Han har ett långvarigt blandmissbruk bakom sig. Idag dricker han öl och vin då och då och röker cannabis ibland. Hans destruktivitet i missbruket har gjort att han har levt mycket struligt, som han själv uttrycker det. Tim är uppvuxen i en mindre ort tillsammans med sina föräldrar. Tim bor i en lägenhet som ordnades via socialförvaltningen.

Mattias är 25 år och ensamstående. Mattias har haft amfetamin och heroinmissbruk, men har kommit ifrån det tunga och destruktiva missbruket det senaste åren. Idag röker han cannabis då och då och sniffar amfetamin ibland. Han bor i en hyreslägenhet som han själv har ordnat.

Berit är 50 år och lever ihop med sin sambo i en villa som disponeras av socialförvaltningen. Hon har bott i kommunen sedan åtta år under varierande bostadsförhållanden. Berit är alkoholist och dricker periodvis. I nuläget är hon sjukpensionär.

Redogörelse av intervjuerna och analys

Boendesituationen nu och tidigare

Aktuell boendesituation

För att visa klienternas aktuella boendesituation har vi bett dem berätta hur de bor. Av de sex intervjupersonerna har fem av dem bostad ordnad av socialtjänsten. En del berättade mer konkret kring själva boendet, medan andra mer beskrev olika faktorer som avgjorde deras nuvarande boende. Lena till exempel har en tillfällig bostad som hon har fått på grund av att hon och sambon har blivit vräkta från huset där de bodde innan. Anledningen var att huset missköttes, tomten var skräpig och så småningom blev till ett tillhåll för många andra missbrukare. Klagomål från allmänheten resulterade slutligen i en vräkning från deras boende. Lena berättar:

”Vi bor i en liten barack. Det liknar en sophög./.../ Att polisen och socialen har sitt kontor vid sidan om känns faktiskt tryggare, men boendet är Höganäs skuggsida...” (Lena)

Bo säger att han bor själv i ett äldre parhus ordnad av socialen och att han trivs där. Han säger att boendet är bra, då han har möjlighet att rå om sig själv och kan utnyttja tomten.

Tim bor i en egen lägenhet, men hans boende är ett så kallat gruppboende och det finns personal tillgänglig dygnet runt.

Tim: ” Det här är ju ett gruppboende som jag bor i, men jag sköter mig själv. Det är egentligen för människor med psykiska problem och jag ingår då i detta, eftersom jag har en dubbeldiagnos. Jag blandar ju, men tack vare det här boendet har jag lagt ner det mesta. Jag kämpar för det och det är ju tack vare det här boendet, men också del tack vare min egen motivation”.

Det är inte vanligt förekommande att en missbrukare får ett gruppboende. Men i Tims fall tog socialförvaltningen ett mycket individuellt beslut om att bevilja denna boendeform.

Gunnar bor i ett fristående hus med trädgård som ordnades via socialtjänsten. Mattias bor i en liten tvårummare i centrala Höganäs och har eget kontrakt. Berit bor i en villa, som även är ordnad av socialen.

Vägen till bostad

Våra intervjupersoner har haft en lång väg innan de fått det här boendet. De flesta har provat på alla tänkbara boendeformer under tidens gång.

Lena var vräkt från sitt hus och hon säger att det var hennes handläggare på ekonomikontoret som hjälpte henne till barackboendet. Hon berättar hur svårt det var att få bort folk som kommer:

”...jag hade blivit vräkt från den andra, där var för många inneboende, så det kan jag väl förstå. Det gick inte att hejda det till slut...det var (nämner en socialsekreterare) på ekonomi som hjälpte mig.”

Lena berättar att hon har haft alla möjliga boendeformer under årens lopp. Hon preciserar inte så mycket, men nämner att då hon var hemlös var en tung period i hennes liv.

Berit berättar att det nuvarande boendet betalas av socialförvaltningen, men att de fick själva engagera sig i frågan. Hon och sambon kände personen som bodde i det huset. När den personen dog, så tjatade de till sig att få lov att prova att bo i huset och de erbjöd sig att renovera själv. Hon tycker att även om kommunen har fått stå för kostnader för färg och övrigt material, så har de visat att de klarar av att sköta huset. Hon har erfarenheter av att bo i husvagn vid en soptipp, stuga och barack.

Även Bo har ordnat sitt boende via socialen. Bo säger att sova i bilen mitt i vintern var det svåraste han hade varit med om. Han beskriver för oss hur det känns när man vaknar i en bil utan värme. Ingen känsla i kroppen, benen ville inte lyda och hungern på morgonen. Han ville helst inte ha någon hjälp att fixa ett boende, samtidigt säger han att ett sådant leverne inskränkte hans möjligheter att påverka situationen på egen hand.

Bo: ”Jag bodde tidigare i bilen. Det fanns inte något permanent boende. Jag blev vräkt från min lägenhet för jag inte hade betalt hyran. Hade jobb då och hade ordnat mitt boende då själv. Sen rasade allt. Det är svårt att komma på fötterna igen, särskilt när man vill göra det själv utan hjälp från andra, men det funkar inte alltid...”

För Tim såg boendefrågan problematisk ut, men socialförvaltningen hittade lösningen åt honom:

Tim: ”Jag var på ett behandlingshem och gjorde en fadäs där, blev utskriven – skrev ut mig. stack till Köpenhamn och var där nästan en månad, missbrukade, fick gulsot. Och så var jag tvungen att åka hem och då fick jag kontakt med kommunen igen. Så jag var bostadslös då ett tag. Jag bodde till och med på hamntoaletten. Ja, i början var det kaotiskt. Jag hade inte alls landat. Det hade väl att göra med att jag hade varit på behandlingshem och att man såg väl att jag behövde ett boende och då fick jag den möjligheten att bo här, och det kunde passa mig. Jag var bostadslös....ibland har jag haft otur, ibland har jag haft tur, men det här var ju en räddning för mig. Jag var destruktiv, jag var djupt nere, fysiskt och psykiskt. Vem som riktigt hjälpte mig just då, vet jag inte riktigt. Jag kommer inte ihåg turerna runt det, för sanningen att säga såklarnade det först efter ett tag. Det var rätt rörigt i början när jag fick boendet. Mycket gick in och mycket gick ut, men hela tiden har jag successivt jobbat på att bli bättre....”

Tim tycker att det var svårt att beskriva exakt hur det gick till med hans boende idag. Han vet att det var via socialförvaltningen, men säger också till oss, att det var jobbigt att inte veta och förstå vad som hände. Han berättar att han har haft bostad i Höganäs tidigare och att han har varit på behandlingshem två gånger med 2-3 år varje gång. Så där 6-7 år sammanlagt, trodde han. Efter behandlingen fick han lägenhet. Det var kommunen som ordnade det.

Tim: ”/.../ hade jag tankar på alternativa boendeformer. Att bo i gruppboende då vi letade över hela landet. Sen hamnade jag i en frustration, jag redde inte ut, jag visste inte på vilka ben jag skulle stå och det ledde ju till återfall. Jag har alltid haft den problematiken. Jag håller och sen går jag in. Men nu med det här boendet har det blivit mycket fastare.”

Mattias säger att han hade tur med sin bostad. Hans mor hjälpte honom i ett akut läge:

Mattias: ”Det var rätt så lustigt faktiskt, för morsan ringde till (nämner ett bostadsföretag) så hon ringde dit och berättade hur situationen låg till att hon hade mig och att det hade blivit slut med min tjej. De började med att säga: -Njae, vi har ingenting. Men då sa hon: - Kan ni inte titta, det är verkligen jätteviktigt. – Ja, jag ska gå och titta sa hon. Så kom hon tillbaka och sa: - Ja, vi har ju en tvåa. Den kan ni titta på i morgon. Så gick vi och tittade på den. Samma dag skrev vi på kontraktet och så hade jag lägenheten. Det gick på tre, fyra dagar och så hade jag den här lägenheten. Eftersom det gick genom min mor och hon är borgenär och hon är fast anställd inom Höganäs kommun. Så hon får ju alltid in pengar, så det spelar ingen roll om jag går på socialen eller vad jag sysslar med, eftersom de vet att dem får in sin hyra garanterat. Så hade inte hon varit borgenär så hade jag fått problem ju”.

Mattias har varit med om en del turer när det gäller boendet. Först bodde han i en lägenhet i tre år. Han säger att det var ”världens pundarkvart”. Enligt honom fanns där många andra knarkare, men han bodde där trots allt cirka tre år. Sen blev han vräkt från Höganäshem:

Mattias: ”Jag fick en A4 fullproppad med paragrafer med sånt jag inte fick göra. Efter jag hade blivit vräkt därifrån så hade jag inte en lägenhet på åtta månader, så jag vet hur det är att vara utan det. /.../ Jag sov under den tiden uppe hos farsan, uppe hos morsan och uppe hos andra knarkare. En och en halv vecka där, en vecka där och två där, så det var tufft som fan. Sen fick jag ju en lägenhet ute i (nämner ett bostadsområde). Jag blev skitglad, för då hade man gått ute hela tiden. Så boendet är skitviktigt.

Trots det bodde Mattias inte där mer än cirka åtta månader. Han separerade och flyttade till fadern och bodde där ungefär ett halvt år. Han tyckte inte om det. Det var trångt, han sov i vardagsrummet och säger att det var jobbigt att aldrig få vara i fred. Storebror, lillebror, alltid var det någon kring honom, ibland fick han inte mer än 3-4 timmars sömn. Då träffade han sin nya flickvän och flyttade så småningom in till henne. Förhållandet varade i två år och då fick han hjälp av modern med den lägenhet han bor i nu.

Gunnar säger att han inte har fått så mycket hjälp med sitt boende. Han säger att närmast hjälp han har fått har varit bara när han har supit till. De har inte hjälpt oss ett dugg, påstår han. Han beskriver även hur besviken han känner sig och att han aldrig ger upp hoppet. Gunnar har fått boendet ordnat genom socialförvaltningen, men samtidigt anser han att det är han själv som har påverkat på så sätt att han har fått just det huset där han ville bo.

Analys

Genom våra intervjuer har vi kommit fram till att boendet kan se väldigt olika ut. Någon bor i en barrack, en i gruppboende och några i fristående hus. Dessa fick sina bostäder ordnade via socialtjänsten och endast en har lägenhet som han ordnade själv. Samtliga har någon gång fått hjälp från socialtjänsten angående boendet. Enligt klienternas utsagor så verkar behovet tillgodoses när det gäller att hitta lösningar att finna tak över huvudet.

Något som har framstått som ganska tydligt för oss är att våra klientintervjupersoner har samma existentiella behov som alla andra människor. Men betydelsen av dessa behov som verkar självklara för den vanliga befolkningen, uppfattas som mer uppenbara för en missbrukare. Vi menar att en ”vanlig” medborgare utan missbruksproblem ser de existentiella behoven mer som en tyst bakgrund i livet, medan för en missbrukare blir dessa behov mer centrala.

Mattias: ”Jag är överlycklig att jag fått denna, för annars hade jag hamnat i samma träsk igen. Annars hade jag bott hos farsan och det hade blivit en ond cirkel. För här kan jag ändå bygga upp mitt liv utifrån. Det blir ju ändå mitt eget detta här, som jag kan leva och bo i och krypa in i när jag vill. Så lägenhet är ju nog nånting av det viktigaste i livet om man ska vara ärlig. Det är ju nästan viktigare....pengar kan man ju alltid få låna för att gå runt. Ett boende är ju viktigare än det. För du kan alltid fåmat av dina föräldrar. Du kan alltid få låna cigaretter av vem som helst. Du kan alltidalltså Men att just ha nånstans att bo, att ha något eget.....”

Med ett humanistiskt perspektiv på människan, förnekas inte betydelsen av hennes tidigare livshistoria, men den intresserar sig mer för hennes möjligheter och förmåga i nuläget, än de

begränsningar det förflutna innebär. Den innersta kärnan i människans natur är i grunden positiv och är socialiserad, framåsträvande, realistisk och rationell. Det centrala motivet, *behovet*, är för en människa att förverkliga sig själv och i en gynnsam miljö nå hon längre än strävan efter att tillfredställa elementära behov. Trots de varierande boendeformerna uppger alla att de är mer eller mindre nöjda. Men de som har varit mer engagerade och aktiva i att själv ordna och har haft inflytande i sitt boende, ger också mer intryck av entusiasm och för vad vi tolkade som självförverkligande.

Med Maslows tankar om självförverkligande krävs att man bryter med gamla invanda mönster och rutiner, att man vågar misslyckas och att man är redo att kasta sig in i det okända. Man behöver också moralisk mod för att stå för sina idéer och synsätt, även om detta betyder att man måste ändra sitt umgänge, sin livsstil och sitt beteende. Mattias ger uttryck för en brytpunkt som blev avgörande för honom, vilket var viktigt för hans väg till ett eget hem.

Mattias”...sådet var rakt in på psyket. Det första jag såg var folket och jag tänkte att jag är väl inte som dem. Det var galler för fönster och utsikt över en kyrkogård. Där såg jag min framtid. Så där fick jag min första tankeställare, sen tog det ändå två år innan jag lyckades lägga ner det. Sen tog det ändå ytterligare två år. Man visste ju vad som gällde, då hade man fått upp ögonen. Jag såg till lite mer än drogerna, såg till den andra världen. Jag vägde 45 kilo när jag blev inlagd.....jag är glad över mitt boende idag, det bästa som finns...”

Vi tolkar det som att klienterna är stigmatiserade som missbrukare, men också genom sättet de bor. Genom att bo i en barack eller husvagn (eller vid en soptipp) kommer man att definiera sig själv som avvikare, men stämplas även av omgivningen som en sådan.

Klienternas syn på stöd och hjälp från socialtjänsten...

Alla klienter vi intervjuade har någon form av stöd från socialtjänsten. Därför frågade vi vad de ansåg de har fått för stöd och hjälp från socialtjänsten.

Mattias: ”Ja, jag fick ju hjälp tidigare och det är jag glad och tacksam över sådet kan jag inte säga något om. Eftersom jag var som jag var såhade jag inte nån koll på nånting, knappast att jag sökte lägenhet eftersom jag bara gick omkring och mätte dåligt. Jag fick inte nån rätsida på nånting.”

Berit har fått hjälp från socialtjänsten med att ordna sitt boende. Med det boendet hon har idag är hon mycket nöjd med, men säger också att vägen dit har varit tuff.

Lena tycker att hon har fått stöd och hjälp allmänt sett, men det där med att få folket att flytta sig från hennes boende, har hon inte fått hjälp. Hon säger så här:

Lena: ”Ja, jag tycker faktiskt det (om att ha fått hjälp allmänt sett). Vill bara få bort dem. De bor i en husvagn på vår framsida. Vi fyllde en container men det tog fem minuter så var det lika skitigt igen.”

Lena nämner flera gånger att det är ett problem för henne, hon klarar inte av själv att bli av med dem som uppehåller sig runt hennes boende. Tim säger att han tycker att han har fått den hjälpen han har behövt, men säger också att han drömmer om att få vara för sig själv. Han tycker att han sitter fast i ett hjul, är inte tillräckligt stark ännu för att stoppa det själv. Även Bo svarade att han har fått det stöd och hjälp han har behövt, så tillsvida med bostad. Men menar också att han behöver smågrejor, redskap när man till exempel ska laga något och så vidare, det räcker inte till:

Bo: ”Att man ska behöva överklaga allting. Där strandar det, för det är ingen missbrukare som gör det....annars är jag mer än nöjd med hjälpen”

Gunnar säger att han är mycket nöjd med sin bostad, men tycker att han inte har fått det stöd han hade behövt tidigare. Han menar att han var tvungen att vara väldigt påstridig för att få det boende han har idag.

...men det finns också krav.

Vi undrade om socialtjänsten ställer speciella typer av krav för att klienterna skulle få bostad. Därför frågade vi klienterna vilka krav som ställdes för att antingen få hjälp med boendet eller för att behålla sitt boende.

Bo säger att han var 50 år när han blev bostadslös och säger om kraven:

Bo: ”Inte för många bilar. Jag hade 4-5 bilar. Det var ett rimligt krav. Självklart att man inte har för mycket spring”

Mattias säger att han blev upplyst om att det inte skulle få finnas anledning för polisbesök i hans boende. Utöver det fick det inte förkomma en massa spring då bostaden var i närheten av en annan social inrättning. Men Mattias talar om att de knappt hade bott där en månad förrän åtta poliser kom med en husrannsakan:

Mattias: ”Sen var ju inte (nämner en socialsekreterare) så jävla glad, det var ju knappt så jag vågade gå dit till 41:an i början. Ja, det var skämmigt, men sen så stod jag inte ut. Visserligen hade man nåstans att bo men det var ju bara knark, det var ju bara knark hela tiden... två personer som sitter där och knarkar dygnet om, det funkar inte liksom.”

Sen fick han en lägenhet av socialen istället, men han säger att kraven också där var att det inte fick vara spring och poliser. Mattias säger att det var ju det det var, så det gick inte heller. Annars var kravet självklart att hyran skulle betalas och att det inte skulle förekomma konstiga väsen och att de inte skulle köra med bilar...men de sa inte:

Mattias: ”Du får inte knarka. De tycker ju inte om det, men det är ju en annan sak. Kan man ändå sköta det nåstans så kan det ju kvitta, men nu klarade jag det inte.”

Gunnar säger att kraven idag är att uppföra sig som folk i allmänhet. Därför är han mån om att ha det snyggt kring huset och att det är lugnt.

Ett par av intervjupersonerna har inte upplevt att socialtjänsten ställt krav på dem. Till exempel berättade Lena att hon måste sköta sin kontakt med Vuxengruppen av ekonomiska skäl, men tycker att inga speciella krav har framförts när det gäller boendet.

Tim säger också att han inte har speciella krav och menar att mycket ansvar ligger på honom själv:

Tim: ”Nej, inte direkt. Utan det har väl hela tiden handlat om att jag har velat själv, va. Det är inga direkta krav på det sättet va.” Alltså missbruket är ju en form av självmedicinering i vissa fall. Det är så mycket runt omkring det som jag inte orkar med. Jakten och stressen. Jakten på droger och hela det livet runt omkring. Jag är liksom inte helt ute i det blå utan jag vill ju satsa på någonting. Det gäller att ta vara på resurserna.”

Berit säger att krav ställdes på många sätt. Det viktigaste var ju att det inte fick vara stökigt och att sköta sig så gott det gick. Men hon säger också att ekonomi och bostad hänger ihop. Det var snarare så att kraven som ställdes hade med ekonomi att göra (försörjningsstöd) att detta i sin tur påverkade boendet. Hon säger att hon också har bott i en barack tidigare, och då fick hon till och med betala en hel del i hyra. Enligt henne var hyran lika hög som om hon hade bott i en lägenhet. Visserligen var hon berättigad till bidrag för boendet, men man satte krav på att hon skulle försöka gå en utbildning. Hon uppfattade det som att om hon gjorde så skulle man hjälpa henne med ett annat boende senare, vilket inte skedde.

Analys

Individen har en önskan av acceptans från sin omgivning och gör sina erfarenheter utifrån detta. Personligheten utvecklas utifrån ett fält av upplevelser, sina egna och de som blir förmedlade av andra och en del av dessa tas emot och en del förnekas. De som tas emot är de som överensstämmer med den inlärd bilden av jaget. Det är de egenskaper som blir förstärkta med acceptans som individen uppfattar som den verkliga bilden. För att individen skall få sitt behov av uppskattning och acceptering tillgodosatt formar hon sin personlighet efter omgivningens önskan och avvisar upplevelser och reaktioner som strider däremot. Följden kan bli en psykologisk missanpassning, eftersom personen då har utvecklat ett "idealjag", som är den bilden människan har av sig själv (Tamm, 1991).

Socialtjänstens krav kunde exempelvis vara att det inte fick vara stökigt, förekomma polisbesök etc. Mattias beskrev hur han upplevde dessa krav och vi kunde se hur han tidigare förnekade de kraven som ställs i allmänhet på vanligt boendeuppförande. Han struntade i att uppfylla kraven då troligtvis det inte stämde överens med hans bild av verkligheten. Vi tror att kontakten med socialsekreteraren och den skammen hans uppförande medförde när han träffade henne var en bidragande faktor till att han ändrade sitt beteende. Genom att socialsekreteraren förstärkte det positiva och förkastade det negativa beteendet, gjorde att han kom närmare sin verkliga bild av sig själv.

Någon är missnöjd med socialtjänsten i allmänhet, men reserverar sig då han har fått konkret hjälp av en speciell socialsekreterare som har hjälpt honom. På frågan om de hade fått stöd och hjälp från socialtjänsten i boendefrågor svarade däremot de flesta att de hade fått stöd och hjälp antingen i nu- situationen eller genom tidigare insatser.

Kellys tankar är att människan varseblir omgivningen genom att tolka och omformulera signaler från omvärlden. Utifrån dessa tolkningar reagerar personen som hon/han gör. Kelly betraktar en människa som en helhet. Med det menas inte att Kelly ser ifrån känslomässiga reaktioner. Upplevelser som människan erfar eller uppvisar, gör att hon tolkar sina erfarenheter utifrån detta och försöker finna någon mening med dem. Händelser som blir bekräftade som sanningar, tar individen till sig som en lagbundenhet.

Berit säger att hon inte tycker att hon har fått den hjälp som hon hade behövt, tvärtom, säger hon. Oftast har socialen skaffat en boendeform åt henne och lovat att om hon sköter sig ska hon få det ”bättre”. Men hon tycker att när hon gjort som de sagt, försökt att inte dricka och började på en utbildning, då hände det ingenting. Först när hon började ”supa till” och missköta sig, då hände det saker och ting kring henne. Hennes erfarenhet är att man måste missköta sig för att få hjälp.

Socialtjänsten ställde krav på henne, men när hon uppfyllde dessa krav, skedde inte det hon blev lovad. Men när hon ”söp” till och misskötte sig, reagerade socialtjänsten och hon fick hjälp. Därmed tolkade hon om händelsen till att om man inte sköter sig så får man hjälp.

Samtliga sa att speciella krav för att få en bostad, egentligen inte fanns. Några däremot svarade att de var tvungna att sköta sin kontakt med Vuxengruppen, men de kopplade inte det direkt till boendet utan snarare till ekonomin. Generellt beskriver klienterna kraven från socialtjänsten som rimliga, att till exempel inte ha för många bilar på tomten, inget spring kring boendet, inga polisbesök och att sköta sig i allmänhet.

Stöd och hjälpinsatser tillämpas på konkreta individer och rättfärdigas med beskrivningar av dessa. Genom att definiera klienter som sociala problem kan man också använda sig av åtgärder till dessa personer. Detta legitimerar dessa stöd och hjälpinsatser.

Disciplin innebär att övervaka individer och vidta åtgärder för att förändra dem. Härigenom konstrueras klienter, som inte kan tillgodose sina behov eller lösa sina problem, men som med myndighetens hjälp kan få omsorg, kontrolleras och förbättras (Sahlin, 1996). Vi tolkar det som att socialtjänsten har en dubbel roll. Samtidigt som de ska stödja och hjälpa klienterna, så ska de också ställa krav. Några har uttalat sig om att de måste antingen missköta sig eller ha gått ner sig rejält innan de har fått stöd och hjälp. Vi tolkar det som att de som ligger i ”gråzonen” och inte ”gått ner sig” eller misskött sig tillräckligt, är svåra att definiera som sociala problem, och därmed kan man inte heller erbjuda åtgärder som stöd och hjälpinsatser.

För att jämföra med Helsingborgs sekundära bostadsmarknad måste klienterna vilja arbeta mot en förändring och ha kontakt med personal. Man arbetar mot en normalisering och det ställs så att säga normala hyresgästkrav. I en undersökning som gjordes av Yohanes/Angelin (2002) kom man fram till att det nästan har blivit omöjligt att ordna bostäder till missbrukarna

och hemlösheten breder ut sig. Socialsekreterarna som intervjuades i den undersökningen ansåg att det senaste 10 årens utveckling för det sämst ställda missbrukarna blivit sämre. Vi tolkar det som att det är svårare att tillgodose behoven av bostad i Helsingborg, då det knappast finns några lediga bostäder till missbrukare. Därmed ökar också kraven på missbrukarna för att få en bostad. I Höganäs är det något lättare att hitta bostad – därmed minskar också kraven. Detta i sin tur leder till att en mindre kommun som Höganäs har mer utrymme att ta individuella beslut i boendefrågor och kan därför ibland kan ställa lägre krav .

Socialtjänstens roll i boendefrågor utifrån socialsekreterarnas perspektiv

Socialtjänsten i Höganäs har ett antal bostäder till förfogande som de hyr ut till dem som är i akut behov av bostad. De intervjuade socialsekreterarna påtalar också kommunens juridiska skyldighet gentemot människor

Helen: ”Dels har vi då en laglig skyldighet att människor ska ha tak över huvudet. Det är en bit av det hela. Sen är väl vår uppfattning, min uppfattning att för att man överhuvudtaget ska kunna börja jobba med dem så måste det finnas en basnivå. Med basnivå menar jag att man har bostad och mat. De mår så fruktansvärt dåligt. Det går inte att göra någonting om man inte har den grundplattan.”

Tillgodoses behoven?

Vi undrade hur socialtjänsten kunde tillgodose behoven för missbrukare i boendefrågan. Annika påstår att för närvarande har de två personer som är bostadslösa och som inte har tak över huvudet och flyttar runt. Hon menar att det saknas ett alternativ och det är ett boende med personal. Akuta lösningar är ofta lösningar som inte håller i längden som till exempel jourboende, härbärgen etc. Annika tror att om man är bostadslös och far runt i en kappsäck så måste det vara en grundförutsättning att ha någonstans att bo och sova. Hon menar att man måste ha en dörr att stänga om sig och att inte vara bland andra missbrukare, då droger är lättillgängliga. När folk hamnar i en bostadslöshet så förvärras situationen. Annika menar att det är så lätt för socialarbetare att säga att folk ska ha tak över huvudet. Hon anser detta som en självklarhet. Men det är inte så lätt att skaffa ett boende till dessa personer. Hon poängterar vikten av att man även måste ta hänsyn till grannarna. Annika hävdar att man måste ställa sig frågan om man själv skulle vilja bo granne med en missbrukare som missköter sig.

Även Helen menar att man inte alltid kan tillgodose behoven för missbrukare trots att de ändå har det oerhört bra jämfört med andra kommuner. Hon säger att Höganäs är en liten kommun

och de har ett gott samarbete och personliga kontakter både med Höganäshem och fastighetskontoret. Ibland används fastigheter som är inköpta för rivningsändamål.

Eva tycker att behoven tillgodoses på ett sätt, men inte på ett annat. Det händer att missbrukare har ställt till med problem, de har stört grannar och struntat i att betala hyran. Då blir de självklart vräkta och då får socialtjänsten träda in och se till att skaffa en ny bostad:

”Och till sist har då klienten bränt sina skepp hos de fastighetsbolagen som finns och då får man ju hitta andra alternativ och då har vi ju campingplatser. Och då har ju vi på vissa campingplatser vissa klienter inte klarat av att bo. Och då har dem då till sist blivit utslängd. Och då blir det väldigt svårt, för då har vi inga möjligheter och har ju inte så många bostäder att tillgå (Eva).”

Enligt Eva har kommunen en del hus, men som man ibland har varit tvungna att säga upp avtalen med eftersom husen har blivit förstörda. Grannarna har klagat och det gick inte att bo där längre. Hon säger att då får man försöka hitta ett annat lämpligt ställe. Hittar man inte något, får man titta efter en barrack eller något på en campingplats

Eva: ”Det är en så komplex fråga det här. För ibland kan man känna att alla människor vill ha nästans att bo och ändå kan man bli förvånad över att en del väljer att sumpas chans, efter chans. Åh, det är märkligt alltså Det vet om, att bränna jag denna chansen så finns det ingenting. Jag kan inte vända mig nästans.”

Socialsekreterarna menar att en av möjligheterna de har för att påverka boendet är att det blir ett ärende för ekonomigruppen i första hand. Detta för att de har tillgång till vissa lägenheter där man kan skriva speciella kontrakt – månadskontrakt. Enligt henne är det vanligt att socialtjänsten går in med depositionshyror om någon blivit av med sin lägenhet på grund av obetalda hyror. Då får fastighetsägaren garantera in sina hyror.

Annika: ”Ja vår möjlighet till att påverka boendet – det är politikerna till syvende och sist som bestämmer resursanslagen. Alltså det var en period då vi hade VÄLDIGT MYCKET PROBLEM kring boendet, nu har det ändå lugnat sig väldigt, men under en period hade vi ändå många som flyttade runt på detta sättet. Då hade vi många diskussioner...och vi kom så långt att vi hade ett färdigt förslag...ett beslut...men som senare drogs tillbaka.

Eva säger att socialtjänsten har också egna hus för att placera personer i. Då är det socialen som står för hyran och klienten får lov att bo där. Fungerar detta boendet, finns det möjlighet att söka en annan lägenhet om klienten visat att de klarat av boendet. Hon påpekar också att

det faktiskt inte är alla missbrukare som missköter sig, utan det kan bero på vanliga betalningssvårigheter.

Eva: ”Så har man inget boende, så är det det man fokuserar hela sin kraft på. Och då lägger man inte så mycket krut på om jag tar det så eller så eller den drogen utan då handlar det om tak över huvudet. Det är ju basic. Det måste man ha.
Det är en förutsättning för att man ska vilja gå vidare i sitt liv. Utan ett boende själv kan man ju tänka sig själv hur det skulle se ut.

Akuta åtgärder

Ibland uppstår akuta situationer då en missbrukare akut behöver tak över huvudet. Beroende på vilken typ av klient det gäller finns olika typer av alternativ.

Annika: ”Det beror på vad personen har varit med om innan. Hade det kommit hit en misshandlad kvinna som inte hade kört sig från Höganäshem, så finns det en akutlägenhet som vi hade kunnat ordna direkt. Hade vi haft nån som fullständigt hade kört sig på Höganäshem, så har vi inga alternativ, utan i sådana fall handlar det om att sätta sig ner och ringa hotell. Har man tur får man napp, men det har varit tillfällen när vi inte fått napp.”

Vidare gav Helen sin beskrivning för vad de kan göra i ett sådant akutläge.

Helen: ”Vi har ju vissa lägenheter som vi har kontrakt på och där kan man få en del av dem under förutsättning att de inte är alltför kända. Sen finns det vissa som vi aldrig får in ... och då brukar vi lirka med fastighetsförvaltningen eller kommunen istället. Inte alltid—ibland blir det vandrarhem och såna saker, och då är det problem. Då försöker vi oftast raggas platser på härbärgen om det finns, men det är inte alls säkert man kan få där (...)

Eva säger att i första hand får man titta på vem det är. Det är sällan det finns någon lägenhet ledig, men beroende på vem det är kan det påverka vilken typ av boende man försöker hitta. I första hand kollar man om det finns någon lägenhet ledig, annars får man ringa till campingplatser, vandrarhem eller motell. Det finns också några stycken joutlägenheter.

Analys

Här har vi kommit fram till att alla socialsekreterare anser att ett boende är oerhört viktigt för individen. Ytterligare talar man om att vikten av en trygg boendesituation är relaterat till ett fungerande behandlingsarbete. Vi kan också se att när klienten har en otrygg boendesituation, så påverkar detta även socialsekreterarens arbete:

Eva: ”Det är lite frustrerande ibland att va med och se på att det kan gå så långt. Har man haft en klient som är stängd från Höganäshem, som är stängd från alla hyresvärdar, provat campingplatser för de vägrar att ta emot dem, det har varit krångel, så blir man frustrerad när man levererar upp det sista alternativet.”

I humanistisk filosofi och psykologi betonar man vikten av ett sunt liv, föda, sysselsättning, boende, sinnesstämningar som lugn och välbefinnande, stresskontroll, självkänedom, kärleksfullhet, kreativitet och ett ständigt pågående självförverkligande. Vi tolkar det som att om individens egna resurser begränsas så kommer hon så småningom att själv sakna egen handlingskraft.

Med dessa tankar kan vi förstå varför det kan bli svårt att utföra socialt arbete som är utformat och tillämpas av människor med andra värderingar, utbildningar och erfarenheter än klientgruppen. Samhället ger sällan utrymme för att missbrukaren själv ska få tillämpa sina kunskaper, värderingar och erfarenheter.

När boendesituationen försvårar det sociala arbetet kan vi med Maslows hierarkiska motivationsteori se att mycket av mänskligt beteende kan förklaras av människans benägenhet att söka sådana mål i livet som gör att hon kan uppleva sitt liv som meningsfullt. Men då individen saknar en del av den egna handlingskraften, blir det svårare att uppnå dessa mål i livet som gör att man kan uppleva sitt liv som meningsfullt.

Då socialsekreterarna ska kunna utföra ett bra arbete, är det viktigt att deras relation till klienten är äkta och överensstämmande. Det vill säga att det de säger och gör ska spegla deras personlighet och deras verkliga värderingar och inte vara någon roll de spelar inför klienten. De ska också ha en obetingad positiv uppfattning om klienterna samt vara empatiska när det gäller klientens bild av verkligheten (Payne, 2002). Vi tolkar det som att det kan bli vilseledande för klienten, när socialsekreterarens roll inte stämmer överens med den bilden klienten har av socialsekreteraren. Inte därför att denne saknar empati, utan därför att man har olika roller som bland annat kan vara behandlare, kontrollant, hyresgäst gentemot fastighetsbolagen samt hyresvärd gentemot klienten.

Socialtjänstens roll i boendefrågor är i första hand att följa och tillämpa lagen. Det vill säga att erbjuda och tillgodose behoven av bostad. Enligt socialsekreterarna är bostaden bland annat en grundläggande faktor för att människan ska ha en skälig levnadsnivå. De ger uttryck för att tak över huvudet är en basnivå och man kan inte påverka individen om inte denna bas är uppfylld.

Människor strävar ständigt efter något och har olika motiv i denna strävan. Fullständig harmoni är bara kortvariga tillstånd, så fort något tillstånd är uppfyllt uppstår nya önskningar. Med Maslows tankar innebär det att människan förutom enbart de fysiologiska behoven som föda och sömn, även behöver tak över huvudet som en grundläggande basnivå. Även lagens innebörd med skälig levnadsnivå stämmer överens med Maslows teori på individnivå, då socialtjänsten måste tillgodose människor med bostad. Men vi tror också att man kan lyfta upp Maslows teori till en mer strukturell nivå. Vi menar att en välfärdsstat kan tillgodose fler nivåer i Maslows behovspyramid, då den lägsta nivån i pyramiden är lika med "skälig levnadsnivå" och tillämpas via riksnormen. I goda tider kan man "kasta in" busskort, spädbarnsutrustning och är allmänt mer generös än i dåliga tider.

Hur är de ekonomiska tiderna i Höganäs kommun i dagsläget? Tillgodoses behoven? Enligt socialsekreterarna så tillgodoses behoven inte alltid fullt ut, men man tror ändå att missbrukarna har bättre boendemöjligheter än i många andra kommuner. Möjligheter att påverka boendet är de som finns inom ramen för resurserna, som har bestämts av politikerna. Rent konkret finns ett antal olika former av bostäder, men vi uppfattar det som att behov av fler bostäder finns. I ett akut läge finns det ett antal jourlägenheter, men dessa är oftast inte avsedda för målgruppen missbrukare.

Vår uppfattning är att man har ett mer individualiserat synsätt i dag än förr i tiden. Med det menar vi att man talar mycket om de fel klienterna gör som att - störa grannar, bränna sina skepp och att straffa ut sig på de allmännyttiga företagen. Man talar inte längre om allmännyttans samhälleliga ansvar.

Det finns asocialitetsfokuserade och bostadsfokuserade definitioner. Den förstnämnda bygger på individuella förklaringsmodeller och menar att problem beror på personliga svagheter, psykisk eller fysisk ohälsa, missbruk eller dålig moral. De bostadsfokuserade definitionen bygger på strukturella förklaringsmodeller och kan förklara problemen som en konsekvens av tillgången på bostäder, bostadspolitiska regleringar, arbetslöshet, luckor i socialpolitiken och så vidare (Svärd, 1998). Vi tolkar det som att man idag saknar den bostadsfokuserade och strukturella förklaringsmodellen och istället lägger problematiken enbart på individen.

Det är snarare de övergripande maktstrategierna än hushållens egenskaper och egna beteenden som är avgörande för föreställningen om bostadsmarknadens problemgrupper. De som

definieras som ”störande grannar” eller de som inte anses ”klara eget boende” ses som sociala konstruktioner. Sahlin har kartlagt den sekundära bostadsmarknaden och dess omfattning och karaktär. Genom att skicka ut en enkät till samtliga socialförvaltningar i landet hösten 1989 kom hon fram till att i kommuner som hade ett flitigt samarbete med bostadsföretagen och hade en stor sekundär bostadsmarknad bedömdes förhållandevis fler klienter ej ”klara eget boende” (Sahlin, 1996). Höganäs har också ett bra samarbete med bostadsföretag enligt en socialsekreterare.

Samma grupp av människor kan omväxlande betraktas som ”offer” respektive ”ansvarig” för ett socialt problem beroende på vem som uttalar sig och vilka lösningar som förordas. De som inte ”klarar eget boende” tillskrivs ibland ansvar för störningar i boendet, men kan också betraktas som offer (Sahlin, 1996). En av socialsekreterarna sa att beroende på vad personen har varit med om innan, avgör vilken boendeform denne kan erbjudas.

Visioner om boende

Vi frågade både klienterna och socialsekreterarna vad de ansåg skulle vara det bästa boendet och hur pass viktigt det är med bostad. Vi har även velat lämna öppet för alla att tillägga något som de tyckte var viktig att framföra vad gäller bostadsynpunkter för framtiden.

Klienternas visioner om boende

En del klienter talade mer konkret om framtidens syn på bostad, en del beskrev hur de inte skulle vilja ha det och andra beskrev mer faktorer som kan inverka på boendet i framtiden. Lena till exempel tyckte att folk ska ha mer respekt för vad som inte är deras. Huset hon bodde i tidigare tyckte hon var bättre. I baracken är det ont om plats, köket är litet och toaletten likaså. Helst skulle hon vilja ha något större, men är trots det nöjd med att bo i baracken. Hon vill ha det rent omkring sig, vill ordna bostad senare och hoppas att kunna få hyra hos Höganäsbolaget då deras hyror är billiga. Lena anser också att det är ”jävla” viktigt med bostad, mycket viktigt, enligt henne, men hon säger också att man måste lägga manken till och själv jobba för det och kämpa på.

Berit svarade att hon vill bo kvar där hon är nu, vill inte flytta mer hit och dit. Hon trivs, men poängterar att det är betydelsefullt att inte skylla allting på själva boendet, utan att det beror mycket på människan, tror hon.

Tim menar att hans bästa boende skulle vara:

Tim: ”Det är ju ett helt eget boende i en annan kommun. Gärna i en större stad... med mycket mer ytor. Att jag klarar mig själv. Jag skulle vilja vara mer självgående. Sen är det till vilken del man vill ha det sociala, jag menar att jag har haft min period av att vara utåtriktad. Jag har inget behov av att delta i allt som händer och sker. Det är en viss trötthet i det hela. Jag tycker jag har sett och hört det mesta och nu vill jag bara ta det lugnt. Jag är nöjd med det jag har fått, en otrolig massa hjälp de sista 7-8 åren. Jag försöker leva drogfritt, men jag är inte alltid drogfri. Att kunna ha möjlighet att kunna välja.

Tim vet att gruppboendet är det bästa egentligen just nu, men säger att drömmen om att vara helt oberoende och klara sig på egen hand är det mest optimala. Och då är hans nuvarande boendeform den som är närmast hans önskan.

Mattias tycker att det borde finnas andra boendialternativ, många hade behövt flytta hemifrån och hade sluppit vara inneboende. Barack hade han inte velat bo i och inte heller ihop med andra missbrukare. Oftast är det så att man placeras ihop med andra superaktiva missbrukare. Det funkar bara inte, tycker han. Varken vandrarhem eller baracker går hem. Han tycker inte om att bo kollektivt och samlas på det viset är ingen lösning:

Mattias: ”Jag föredrar (jämför med att bo på en hamntoilet) att gå hem till mina föräldrar, då vet jag att jag kan vara mig själv. Bor du i en barack eller ännu värre ett vandrarhem där har du ingenting. Där kan du bli utkastad vilken sekund som helst. Men i barackerna skulle du känt dig så jävla förnedrad och nertryckt. Då kunde du lika gärna börja med heroin eller nåt sådant. Så hade i alla fall jag upplevt det om jag hade hamnat i den situationen/.../Om dom hade renoverat och gjort småettor i den gula byggnaden, 20 personer, så hade jag själv hellre valt att bo i en etta där om jag hade kunnat stänga dörren, om jag hade vetat att jag haft mitt eget kök, bad. Då hade jag hellre gått dit och bott där, än jag hade gått hem till min far och sovit där. Hellre än att flytta ut till en barack eller ett vandrarhem eller vadsomhelst. Ett rum där det bara finns jag. För det är det som är det viktigaste.”

Bo säger att han jämför med ekonomi. Han föredrar ett boende före allting. Man kan i alla fall skydda sig själv säger han. Han tycker att alla ska ha rätt till egen bostad, ett drägligt liv. Christiana i Danmark är ett sätt, men inget som man kan göra var som helst. Danskarna har lyckats att göra det, men han tror inte att det skulle gå här. Han menar att idag finns ingen sammanhållning mellan grupper.

Bo är helt emot ett natthärbärge för det löser ingenting. Han skulle aldrig ta in där, inte ens i en nödsituation. Det finns risk för att blir en permanent situation. Det löser ingenting. Alla samlas där. Bo säger:

”Det jag har är idealet. Bostäder av någon form är bra.” Härbärge tappar all respekt för människor”. (Bo)

Gunnar tycker att han redan har det bästa boendet han kan tänka sig. Under inga omständigheter önskar han ha det som han haft det tidigare.

Analys

Sammantaget är klienterna övergripande nöjda med det boende de har idag. Någon önskar att bo i en annan och större stad, någon hoppas att få ett eget hyreskontakt, men nästan alla lägger i sina framtidsvisioner om boendet, även in andra värderingar. Då pratar de i termer av självständighet, att finna kärleken och ha någorlunda ordnade livsförhållanden i övrigt. Vi har lagt märke till att allas önskningar inte på något sätt är avvikande från dem som inte har missbruksproblem. Enligt Kelly är människan fri på så vis att det är hon själv som ger en subjektiv mening åt sin tillvaro. Hon vill inte påverkas passivt utan egen inverkan. Någon säger att man måste lägga manken till och kämpa på och ett annat citat visar även detta:

Mattias: ”Jag kommer att bygga upp mitt liv utifrån denna lägenheten. Detta är min grund. Här bor jag. Nu kan jag cykla till farsan, åka dit, jag kan stänga dörren för vem jag vill, jag kan öppna den för vem jag vill. Jag kan gå runt här naken om det är så jag skulle velat. Man måste själv. Jag är positiv till 41:an. De har gett mig redskapen, men jag har velat själv. Man måste vilja själv”

Även följande citat bekräftar att det är människan själv som ger en subjektiv mening åt sin tillvaro:

Tim ”Att träffa nån och dela sitt liv med, finnas på plats, göra nå konstruktivt, vara en del av nånting. Fast jag har fullt upp med att hålla mig på jorden när det gäller arbete och sånt. Jag tycker att det är viktigt att den svaga individen får en chans. Det handlar inte bara om missbruk, utan det är många andra faktorer....den mänskliga faktorn.....”

Vi har kommit fram till att på frågan om klientens boendevision är bostad visserligen ett grundläggande behov, men även att den kopplas till andra grundläggande livsbehov som att sova, att äta, trygghet i ett hem, gemenskap osv. Vi kan se att någon befinner sig högre upp i Maslows behovspyramid och andra lägre ner. Men vi har också sett att en del har varit så högt upp i pyramiden som vid självförverkligande, men fallit ned och bristbehov har uppstått genom otillfredsställt kärleks- och trygghetsbehov. Detta har bromsat dennes utveckling. Man kan alltså inte se behovshierarkin som en enkel prestationstrappa med högre och lägre behov (Tamm, 1991).

Mattias: Detta är ju nästan det bästa så att... Själva boendet så är jättesvårt att svara på för det enda som skulle göra mig lycklig för att få det bästa boendet det är att (nämner fd. flickvän) skulle komma tillbaka och flytta in till mig. Men annars utöver det, är jag jätteglad över den här lägenheten, jätteglad att jag har fått den. Jag kommer att trivas här. Det är bara så att nu när det är slut har man kommit nånstans där allt känns lite trist. Jag har inte kunnat känna efter än. Men

jag vet att jag kommer att trivas här. Jag mår bättre och bättre för varje dag. Sådär är inte så mycket att säga om den saken.”

Ett slags självförverkligande för en missbrukare är att bygga upp en ny identitet. De förluster som livssituationen har skapat måste accepteras – inte endast med förnuftet utan också existentiellt, dvs. med hela ens varelse. Konsten i en sådan process är att utnyttja de motgångar man har haft och ta vara på de erfarenheter och den självkänedom de ger. Så länge missbrukaren betraktar sin livssituation som destruktiv, kan inte en ny identitet byggas upp.

Mattias: ”Man måste själv - resten med boendefrågan hänger på hur man själv är. Hur man är, jag hade kunnat ha full volym på min stereo dygnet runt, jag hade kunnat ha blodiga sprutor och betett mig så att alla var vansinniga på mig. Och det fungerar inte så. Jag tror mycket handlar om mig själv. Jag pratar med folk som bor i trappan, jag är trevlig och utåt och öppen och jag vill visa den sidan, för det är där jag är nu. Hade jag varit aktiv missbrukare så hade jag bara låst in mig i den här lägenheten och knarkat och haft konstigt folk. Och då hade alla grannar gått och undrat vad det är som händer. Så för att få ett trivsamt boende handlar nog mycket om hur man själv är. Men det handlar nog om en själv, om man vill få det bra, både i och utanför hemmet.”

Socialsekreterarnas visioner om boende

Vi bad socialsekreterarna att svara på vad de ansåg skulle vara ett bra boende, samt vilka alternativ de skulle kunna tänka sig och hur politikerna ser på boendesituationen. Annika talar om en boendekedja med personal och då menar hon inte att det handlar om att köpa ett hus där missbrukare delar kök och toalett. Man ska ha ett eget boende och kunna stänga sin dörr om sig, men att det ska finnas personal. Hon menar att det skulle vara möjligt att se hur folk fungerade i ett boende med personal. Med boendekedja avser hon att träningslägenheter under en viss period skulle kunna leda till att man får ett eget kontrakt så småningom. Men hon säger också att en del personer alltid kommer att vara i behov av hjälp och stöd från personal och då menar hon att en permanent boendeform är tillämplig. Hon nämner också vikten av att det måste finnas möjlighet att gå vidare till ett eget boende för dem som klarar av det.

Även Helen och Eva ger uttryck för liknande uppfattningar och tycker också att ett boende med personal saknas:

Eva: ”Ja, alltså egentligen skulle jag vilja ha ett hus med personal. Alltså tillgång till personal. Inte så många missbrukare, men kanske 4. Till 4 boende så att säga (...). Och lite att man i det här boendet hade delat sysslor i det där huset. (...trappstäd, kanske fixa mat med personal.) Det är svårt att klara sig själv när man är inne i ett aktivt missbruk. Man kanske klara sig själv, men ibland kanske folk kommer till en. Det är inte alltid så lätt att säga nej till dessa personer. Många gånger så åker man ut från sitt boende för att ens kompisar ställt till det.”

Eva motiverar varför hon inte är så positiv till härbärgen genom att säga att det inte är så bra att kräva att människor behöver gå upp klockan sju för att lämna härbärgen. Eftersom de ofta må taskigt behöver de längre tid och trygghet, och det är ingen trygghet att bli utslängd klockan sju på morgonen en kall vinterdag. I så fall skulle det vara öppet dygnet runt och finnas en verksamhet som var kopplad till dessa härbärgen. Hon menar att man inte ska behöva sova i sovsalar, utan att det i så fall skulle det vara mer avskilt.

Nu när socialsekreterarna har gett sin bild av hur ett önskvärt boende skulle se ut, tyckte vi att det var relevant att fråga hur de tror att politikerna ser på missbrukarnas boendesituation.

Annika berättar om hur kommunens ekonomiska möjligheter påverkar detta:

Annika: ”Alltså, det man kan säga att när kategoriboende låg på förslag, så var man ju positivt inställd. Det fanns ingen ”du ska skylla dig själv” inställning, utan det är snarare så att det ställs grupper mot varandra (...). Jag tror att hade det funnits obegränsat med pengar så hade man valt att satsa på missbrukarna. Det finns en vilja att försöka göra det, men pengarna räcker inte. Jag kan förstå deras problem, att det inte är så enkelt att folk kommer och ska ha tak över huvudet.

Helen i sin tur tycker också att ekonomin spelar roll och hon säger att det är svårt för andra än de som jobbar med det, att se samhällsnyttan med att ha ett boende. Hon säger att hon tror att samtidigt som politikerna är lite medvetna om att boende behövs, så ser de hela tiden till de ekonomiska resurserna.

Analys

Samtliga socialsekreterare önskar ett boende med personal. De talar om olika boendeformer som kategoriboende och boendekedja med personal. Tidigare låg kategoriboende på förslag, men detta genomfördes inte på grund av ekonomiska resurser. De motiverade sin önskan om dessa boendeformer med att vissa missbrukare inte själv klarar av ett eget boende och att dessa alltid kommer att vara i behov av hjälp och stöd av personal. Men de påtalar också att det finns vissa klienter som kanske övergångsvis skulle vara i behov av stöd, men som sedan skulle kunna klara av ett eget boende.

Kategorihus, som på 1970-talet förkastats av socialtjänsten, uppstod på nytt som gruppboendestäder för ”träning i eget boende”. Bostaden blev också redskapen för disciplin när det gäller dem som inte klarar eget boende. Vilka åtgärder som vidtas mot ett socialt problem

bestäms även av andra intressen än att just lösa problemet. Därför justeras problemdefinieringen successivt så att den stämmer överens med handlingen. På det sättet formar åtgärderna problemet och konstruerar det den skall åtgärda. När socialtjänsten blev "ägare" till det bostadssociala problemet och tillskrevs ansvar för den reguljära bostadsmarknadens önskade hyresgäster inleddes en ny konstruktionsprocess.

För att kunna överta det sociala ansvaret på bostadsmarknaden från de allmännyttiga bostadsföretagen identifierade man störande grannar med hushåll som inte klarade eget boende. Dessa kom senare att delas i två kategorier, vilka legitimerade två skilda verksamheter på den sekundära bostadsmarknaden; *exkludering* eller *tillsyn och träning* (Sahlin, 1996).

Våra intervjuade socialsekreterare ger uttryck för det sistnämnda. Man talar till exempel om boendekedjor och träningslägenheter och att hjälp och stöd från personal också innebär någon form av rehabilitering och träning av missbrukarna som på grund av individuella problem inte klarar eget boende. Detta för att de sedan ska kunna godkännas av andra hyresvärdar. Vi kan se med Sahlins forskning att det som tidigare betraktades som olyckliga omständigheter nu tolkas som oförmåga att klara eget boende.

Då vi frågade hur boendevisionen påverkas av politiska beslut påtalade socialsekreterarna att politikerna delvis är medvetna om problemen angående boendet, men ändå inte tillräckligt:

Eva: "Jag vet inte riktigt, jag tror nog att politikerna tror att det är under kontroll. De är nog medvetna om att det finns vissa problem. Vad jag inte tror de är medvetna om, det är HUR pass svårt det är att få en lägenhet om man har missbruk. Då är det ju i stort sett stängt. Och dels tror jag inte riktigt att politikerna har kunskapen. Har dom det så vill dom nog dölja det – den kunskapen, kan jag tänka mig. Det är nog så i alla kommuner. För det är svårt att få boende med skulder med aktivt missbruk. Och hade politiker varit mer medvetna om det så kanske de hade varit mer aktiva till ett alternativt boende och kanske stöttat ett större samarbete med våra hyresvärdar."

Alla samhällen är konstruktioner trots och i kamp mot kaos. All social verklighet är osäker. Den ständiga möjligheten av anomisk rädsla blir verklighet, när de legitimeringar som döljer osäkerheten hotas. Vi utgår ifrån att eftersom begrepp som missbruk, boende- och sociala problem är sociala konstruktioner, finns således inte heller någon objektiv sanning i den verklighet där begreppen figurerar. Det som samhället definierar som missbruk och sociala problem menar missbrukaren kanske är en normalitet (Berger/Luckmann, 1998).

För att jämföra med en klients utsaga:

Tim: ”Det är jävla typiskt Sverige, den här jävla nolltoleransen. Har man hållit på så många år som jag har hållit på...det finns dem som har hållit på längre....Det är så lätt när man är på behandlingshem att man sätter upp stora planer. Kommer man ut i verkligheten ser det annorlunda ut. Det är så med att allting går att missbruka, det är kaffe, det är cigaretter, pornografi, sex – allting kan användas så att det blir missbruk. Droger är bara en del. Detta absolutisttänkandet – jag kan förstå det till viss gräns, men jag är inte beredd att ta det steget. Jag håller mig någorlunda drogfri ändå.../Systembolaget är det största apoteket vi har...”

Vårt sätt att tolka utifrån ett konstruktivistiskt synsätt är att politikerna som är folkvalda har makt att definiera vad ett socialt problem är. Socialtjänsten i sin tur tillägnar sig de värderingarna och genom sitt arbete legitimerar man allmänhetens och politikernas ställningstagande. Det samma gäller åsikter vad som är den lämpligaste boendeformen för målgruppen. Socialsekreterarna är övertygade om att kategoriboende är ett lämpligt alternativ, medan klienterna själva mest påtalade behovet av ett eget boende.

Slutdiskussion

Vårt syfte med uppsatsen har varit att belysa en grupp missbrukares boendesituation i Höganäs kommun. Missbrukarna, eller klienterna, har varit aktuella inom socialtjänsten och alla har haft ett boende under tiden vi har gjort vår undersökning.

Vår slutsats är att samtliga någon gång har fått hjälp av socialtjänsten med att ordna sitt boende och att de var relativt nöjda med sin boendesituation. Vidare ansåg man att kraven från socialtjänsten för att få och behålla ett boende, var rimliga. Vi har också kommit fram till att kommunen har begränsade möjligheter att erbjuda bostad, men det finns dock viss tillgång till en del olika bostäder. För att förbättra det behandlingsarbetet önskade samtliga socialsekreterare ett kategoriboende alternativt ett boende med trappstegsmodell.

Under arbetets gång har vi gjort en del reflektioner. Det är lätt att tro att missbrukare skulle ha annorlunda behov och/eller önskemål, avvikande från det som anses vara normalt. I vår undersökning kom vi fram till att i alla fall de vi intervjuade, inte alls, på något sätt har annorlunda behov än någon annan. Däremot synliggörs behoven mer när det gäller människor med missbruksproblem. Det är lätt att tycka att ett barackboende är en olämplig bostad. Sällan vet man vad det egentligen handlar om, vad som ligger bakom och hur situationen har uppstått. Å andra sidan kan diskussioner som ”de får skylla sig själva” dyka upp. Vi har försökt se problematiken utifrån olika perspektiv och har förstått att temat ”boende” kan vara mycket komplext.

De flesta av intervjupersonerna/klienterna angav att de är trots allt är mer eller mindre nöjda med det boende de har idag. Vi tror att det kan bero på vad man jämför med. Utifrån ett humanistiskt perspektiv, måste människor leva i en gynnsam miljö för att vara motiverade till ett självförverkligande. Socialtjänstens uppfattning är att missbrukaren måste vara motiverad för att kunna ändra sina livsvanor och denna motivation måste komma innan man kan erbjuda en *gynnsam* miljö.

Ibland har missbrukaren haft en gynnsam miljö, men har misskött den (bostaden) och har på grund av detta hamnat i en sämre boendesituation. Här kommer vi att tänka på frågan: Vad krävs först; motivationen eller den gynnsamma miljön?

Man kan ha olika åsikter om detta, men vi har fått den uppfattningen att de som har haft mer inflytande över sin boendesituation genom engagemang, vilja och driftighet, även har varit motiverade till att nå till självförverkligande. Vi har förstått att viljan till förändring måste finnas, men om människan inte har kommit så långt i sin utveckling, vad händer då?

Här ser vi att socialtjänsten har en svår uppgift att fylla. Socialsekreteraren ska motivera klienten inte enbart i behandlingssyfte, utan även motivera personen till att leva enligt rådande samhällsnormer och förmedla diverse begrepp av normalitet.

Socialtjänstens dubbla roll blir särskilt märkbar när det gäller hjälp- och stödsatser. Personalen ska stödja och hjälpa klienterna, samtidigt som man ska ställa krav. Denna villkorade hjälp är ett redskap i arbetet, men kan uppfattas som en sanktion för klienten, när denne inte har kommit så långt i sin utveckling till att just ”vilja själv”. Då försvåras självfallet även det sociala arbetet med missbrukarna.

Då någon uttalade sig om att man måste missköta sig rejält för att få hjälp, funderade vi vad som kunde ligga bakom uttalandet. Vi kom fram till att det troligtvis finns många missbrukare som ligger inom en viss ”gräzon”. Är man inte tillräckligt långt nere, så upptäcks eller åtgärdas inte problematiken förrän det oftast har gått väldigt långt. Då är kanske inte missbrukaren i skick att utnyttja sin egen handlingskraft för att orka bryta sitt beteende och finna viljan till förändring.

Det som blev väldigt tydligt för oss var att mycket läggs på individens egna ansvar. Någon av klienterna sa också att ”man måste vilja själv, redskapen ges av 41:an”. Då undrar vi hur det är när man saknar förmågan till att ta eget ansvar fullt ut. En av klienterna talar om att det hon mest önskar få hjälp med är egentligen inte en bättre boendesituation, utan att få hjälp med att få bort andra missbrukare från sin tomt.

Vi vet att det inte är socialtjänstens uppgift att hjälpa henne med detta, men om man nu inte har förmågan att sätta gränser och markera olika förhållningssätt, vad händer då? Att motivera denna person till att förändra sitt beteende kan nog vara frustrerande och kan kräva många års slit, och ändå är det inte säkert att missbrukaren kan ändra sitt beteende. Men med rätt insatser, *vilka de nu är*, kanske hon skulle kunna leva ett tryggare liv med förbättrade livsvillkor och därmed läggs troligen grunden för bättre behandlingsmöjligheter.

För även om lagen och föreskrifter i samhället propsar på eget ansvar, så kommer det alltid att finnas människor som inte klarar av detta fullt ut eller bara klarar av det delvis. En del missbrukare kanske får en s.k. brytpunkt och kan därigenom ändra sitt beteende, andra kanske aldrig får någon brytpunkt. Några kan kanske se en brytpunkt, men har inte handlingsförmågan att bryta sitt gamla mönster av invant beteende.

Bostad är en grundläggande faktor för att människan ska ha en skälig levnadsnivå. I praktiken innebär detta att ha tak över huvudet. Sverige är en välfärdsstat och tak över huvudet är den lägsta nivån för ”skälig”. Normen för skälig levnadsnivå varierar med tiden, men de sista årens hårda åstramningar har varit kännbara i form av minskade resurser för missbrukarna.

Höganäs tillhandahåller bostäder, eller tak över huvudet, tydligen bättre än många andra kommuner. Men som missbrukare är man inte heller här högt prioriterad, särskilt då man har misskött sig många gånger, men trots det har man rätt till ett värdigt liv. Troligtvis kommer det alltid att finnas människor som både missbrukar och som har anpassningsproblem. Alla kommer inte att kunna ”räddas”, men vad händer med dem då?

Enligt socialsekreterarna önskas ytterligare någon boendeform, helst någon typ av kategoriboende. Tanken kan vara tilltalande då vi tänker på alla som är iden så kallade gråzonen. Med detta menar vi dem som aldrig kommer klara av ett eget boende fullt ut. Dessutom finns det ju dem som kanske bara behöver stöd övergångsvis.

Klienterna själva vill gärna ha en boendeform där de har sitt eget, att kunna stänga sin dörr om och få vara i fred. Visserligen uttrycker de ingen önskan av just kategoriboende som boendeform. Men vi har förstått att det är lättare att missbruka när man bor ensam eller i något bostadsområde där många har samma problematik, speciellt då man har svårt att sätta gränser själv.

Vi har uppmärksammat att ingen av socialsekreterarna talade om allmännyttans förändrade roll. Utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv ser vi att de inte framhöll den bostadsfokuserade och strukturella förklaringsmodellen på missbrukarnas boendeproblematik. Man tar det som självklart att socialtjänsten ska agera hyresvärd, istället för att ställa sig frågan varför allmännyttan har förlorat sin tidigare funktion.

Den rådande synen på sociala problem ligger på individuella förklaringar till varför dessa uppstår. Vi anser att det är viktigt att lyfta frågan om varför sociala problem uppstår till en mer strukturell istället för individuell nivå. Vi förstår att båda synsätt är lika viktiga, och att det är betydelsefullt att det ena inte bör utesluta det andra. Individens egna ansvar, javisst, men vi får inte glömma att det kan finnas stora strukturella förklaringar bakom det man tror beror på individens bristande ansvar. I det här fallet är det kanske bostadspolitiken och allmännyttans nya roll man bör ifrågasätta...

Källförteckning

Berger, Peter L. och Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi*. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet. Falun: Wahlström & Widstrand. 2:a upplagan.

Clevesköld, Lars - Lundgren, Lars – Thunved, Anders (2002). *Handläggning inom socialtjänsten*, sjätte upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Goldberg, Ted (2000). *Narkotikan avmystifierad*. Ett psykosocialt perspektiv. Solna: Academic Publishing of Sweden.

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Lennér Axelson, Barbro och Tylefors, Ingela (1982) red. 1999. *Psykosocialt behandlingsarbete*. Borås: Natur och Kultur.

Melin/Näsholm (1998). *Behandlingsplanering vid missbruk*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, Malcom (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans*. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap. Lund: Studentlitteratur

Sahlin, Ingrid (1996). *På gränsen till bostad*. Avvisning, utvisning, specialkontrakt. Ystad: Arkiv Förlag.

Swärd, Hans (1998). *Hemlöshet*. Fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma? Lund: Studentlitteratur.

Tamm, Maare (1991). *Psykologiska teorier i vården*. Göteborg: Akademiförlaget.

Wallén, Göran (1993). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Officiella tryck

Statens institutionsstyrelse (2002), ”De kommer ut fräscha och fina”. Om tvång och hemlöshet. Yohanes, Angelin, Gierts, Swärd. forskningsrapport nr 4. Västervik: Ekblad & Co.

Artiklar:

Helsingborgs dagblad, (020718)

Lagar:

Socialtjänstlagen 2001:453

Narkotikastrafflag 1968:69